

MÜHİMME KAYITLARI IŞIĞINDA 17. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KOCAELİ VE ÇEVRESİNE DAİR TESPİTLER

Rıza KARAGÖZ*

Tarihî, Coğrafi, Stratejik Özellikleriyle Kocaeli'ye Bakış

Eski batılı kaynaklarda Nikomedia adıyla kaydedilen İzmit, 18. yüzyıla kadarki Türk kaynaklarında İznikmid, 19. yüzyılda ise İzmid şeklinde anılmaktadır¹. Coğrafi olarak bir tarafı deniz, güney ve güneydoğu yönüne doğru dağlarla çevrili İzmit, İstanbul'dan sonra bölgenin ikinci önemli yerleşim merkezi olarak kabul görmüştür.

1071'i müteakip Anadolu'ya giren Selçuklu ailesi önderliğindeki Türkler kısa zamanda İzmit sahillerine ulaştılar. 1081'de burası Selçuklu idaresinde görünmektedir. 1096'da Haçlılar buraya yerleştiler. 12. yüzyıl başlarında Bizans kontrolüne geçen İzmit, 1204'te Latin taifesinin eline geçti. Bu tarihte şehir büyük bir tahribata uğradı.

Osmanlılar daha aşiretten beyliğe geçiş yıllarında İzmit'i hedef alan bir siyaset izlediler. Bu doğrultuda bölgeye yönelik akınlar gerçekleştirdiler. 14. yüzyılın hemen başında Osmanlıların istiklalinde önemli rol oynayan Bafeus Savaşı hem dini hem de stratejik önemi haiz İznik ve İzmit'i kaybetmek istemeyen Bizansla yapılmıştı. O tarihte bölgeyi idaresinde tutmayı başaran İstanbul yönetimi, ilerleyen süreçte Osmanoğullarının bölgeye yönelik akınlarına engel olamadı. III. Andronikos ile Orhan Bey arasında yapılan Maltepe Savaşı (1329), İzmit'in geleceği için dönüm noktası oldu. Savaşın sebeplerinden birisi Osmanlıların İzmit'i almak için harekete geçmeleri idi. İmparator vergi ve harç vermeyi kabul ettiği bir antlaşma ile kısa süreliğine şehri kurtardıysa da (1333), birkaç yıl sonra 1337'de İzmit fethedildi. İznikmid merkezli Kocaeli sancağı bu tarihlerde teşkil edildi. Orhan Bey buraya oğlu Süleyman'ı bey olarak atadı. Süleyman Paşa burada cami ve medrese inşa ederek 8 köyün gelirlerini buralara vakfetti.

İzmit, İstanbul'un fethi öncesinde önemini korudu. Burası fetihden sonra da payitahtı Anadolu'ya bağlayan yol üzerindeki menzillerden ilkiydi. Örneğin 1514'te Yavuz burada iki gün konaklamıştı. Anadolu tarafındaki seferler için geçilecek ordu yolu iki araba geçebilecek kadar genişletildi. Kanuni zamanındaki bu çalışmanın yanı sıra şehrin tersanesi de faal hâle getirildi. İstanbul'daki bazı camilerin inşasında kullanılan taş ve mermerler İzmit'ten getirilirdi².

* Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yeniçağ Tarihi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi, e-mail: rkaragoz@omu.edu.tr

1 Besim Darkot, "İzmit", *MEBLA*, C.V/2, s. 1251.

2 İdris Bostan, "İzmit", *TDVİA*, C. 23, s. 537.

Gerek İstanbul'a yakınlığı gerekse anayol güzergâhında olması İzmit'te sosyal hareketliliği arttırmıştır. İzmit ve çevresinde eşkıyalığın ve yol kesmelerin önemli bir problem oluşu da buna bağlıdır. Yol kesenlerin ve asayiş bozucu faaliyetlerde bulunanların çokluğu devletin konuyla yakından ilgilenmesine ve katı tedbirler almasına sebep olmuştur. Mühimme kayıtlarında konuyla ilgili çokça hüküm göze çarpmaktadır.

16. yüzyıl sonlarında Sakarya Nehri -Sapanca Gölü- İzmit Körfezi kanalı projesi ciddi bir şekilde uygulamaya konulmuştu. Kanal açılabilirse İstanbul'daki Tersane'nin kereste ve İstanbul'un ve sarayın odun ihtiyacı kolay yolla temin edilebilecekti. Bazı çalışmalar yapılmasına rağmen, proje yarım kaldı ve kanal açılmasından vazgeçildi³.

Deprem bölgesinde oluşundan dolayı zaman zaman İzmit'te de şiddetli ve yıkıcı sarsıntılar meydana gelmiştir. Ciddi yıkımlara maruz kalmasına rağmen önemli konumundan dolayı İzmit sonraki yüzyıllarda da gelişmeye devam etti. İmar ve iskân faaliyetlerine paralel olarak askeri ve iktisadi öneminden bir şey kaybetmedi. Anadolu'nun içlerinden İstanbul'a gelen veya Anadolu tarafına giden kervanların ve seyyahların mutlaka uğrayıp birkaç gün kaldıkları bir yer olmuştur.

1591 tahririne göre 16 Müslim, 1 Gayrimüslim mahalleye sahip olan İzmit'te bu tarihte yaklaşık 2000 kişi ikamet ediyordu. 1625'te yapılan tahrirde ise mahalle sayısı ikisi gayrimüslim olmak üzere 26'ya, nüfus ise 4.200'e çıkmıştı. Bu artışta şehrin ticari kapasitesi ve kervan yolu üzerinde bulunmasının yanı sıra Celali hareketliliği dolayısıyla köylerden kente nüfus akışının da rolü vardır.

Şehirdeki gayrimüslimler arasında Yahudi ve Rumlar başı çekmektedir. Yahudiler daha ziyade kereste ticareti ile iştiğal ediyorlardı. 1831 nüfus sayımında İzmit kazasının nüfusu 11.567 hanede 58.000 kişiden oluşuyordu. Bunun 15-20 bini şehir nüfusunu oluşturuyordu⁴.

Evliya Çelebi İzmit'in mamur ve büyük bir şehir olduğunu yazar. Onun tespitlerine göre 17. yüzyılın ortalarında İznikmid'de 1.100 dükkân, 23 cami, 400 kereste deposu ve kahvehaneler vardır. Şehir 19 Müslim, 3 Hristiyan ve bir Yahudi mahallesinden oluşmaktaydı. Şehirde 3.500 hane mevcuttu⁵.

XVIII. yüzyılın ilk çeyreğindeki kayıtlara göre Kocaeli, Girit Eyaleti'ne bağlı sancaklar arasında sayılmaktadır⁶. Daha sonraki tarihlerde ise Cezayir-i Bahr-ı Sefid Eyaleti'ne bağlı görünmektedir. XIX. yüzyılın sonlarında müstakil liva olarak idare edilen Kocaeli, bu idare şekliyle Cumhuriyet dönemine intikal etmiştir.

Tebliğın Kaynakları: Mühimme Defterleri ve Tarihi Kaynak Değeri

Osmanlı tarihinin arşiv kaynakları arasında yer alan Mühimme Defterleri, Divan-ı Hümayun'da görüşülüp karara bağlanan ve ilgililerine ferman, berat, name ve sair formlarda gönderilen yazıların suretlerinin kaydedildiği defterlerdir. Osmanlı Devleti'nin en yüksek karar mercii olan Divan-ı Hümayun memleketle ilgili her türlü konunun görüşüldüğü hükümet kurumudur. Yasama, yürütme ve yargı yetkilerini üzerinde barındırması, Divan'ı Osmanlı merkezî idaresinin en üst yönetim organı olarak kabul etmemiz için yeterli olmaktadır. Burada görüşülen konular çok farklı alanları kapsamaktadır. İç ve dış siyaset, ekonomi, maliye, iç güvenlik, asayiş, askeri sınıfın tayini ve azli, toplumu oluşturan farklı

3 Kanal işinin önemine binaen Veziriazam Koca Sinan Paşa bizzat giderek bölgede inceleme ve ölçümler yapmış, o civarın yöneticilerine projenin ehemmiyeti anlatılmıştır. Bölgedeki köylerden 30 bin amele tedarik edilerek çalışma da başlatılmıştır. Ancak Sultan III. Murat için ehemmiyetini anlayamamış olmalı ki, Selaniki'nin kaydına göre, *Din ve devlete lazım iş değildir.... Bu zamana kadar odun nice ola geldiyse yine öyle tedarik olunur diyerek projeden vazgeçilmesini emretmiştir. Bk. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C. III/1. Kısım, Ankara 1988, s. 38 – 39.*

4 İdris Bostan, "İzmit", s. 540 - 41.

5 Evliya Çelebi, *Seyahatname, C. II, s. 62 – 65.*

6 Fahameddin Başar, *Osmanlı Eyalet Tevcihatı (1717 – 1730), Ankara 1997, s. 65.*

din ve mezheplere mensup fertlerin devletle ve birbirleriyle olan ilişkileri, bilhassa savaş gibi olağanüstü dönemlerde devletin halktan talepleri, sadece üst düzey yöneticilerin değil bizatihi herhangi bir vatandaşın bireysel başvurusu gibi her türlü konu bu kurumun ilgi ve yetki alanına girmektedir. Memleketin imarı, vakıflar ve bireysel davalar gibi sosyal konular da bu cümledendir. Eyalet, sancak ve kaza gibi taşra idari birimlerinin yerel nitelikli meseleleri de bu kurumdan çıkan kararlar arasında önemli yer tutmaktadır⁷. Özetle söyleyecek olursak, adıyla müsemma, Mühimme Defterleri Osmanlı tarihinin mühim kaynakları arasındadır.

Araştırmada 17. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmiş 92-111 numaralı Mühimme defterleri taranmak suretiyle Kocaeli sancağı ve bağlı kazalarına hitaben yazılmış hükümler tespit edildi⁸. Toplam 75 hüküm okundu. Bu defterlerden 97 no.lu Mühimme defterindeki hükümler, bir kaç hariç, Rumeli tarafındaki eyalet, sancak, kaza ve diğer yöneticilere hitaben yazılmıştır. Bu defter 1679-1681 yılları arası hükümleri içermektedir. Söz konusu dönem sefer yılları olması hasebiyle hükümlerin içeriği de genellikle sefer ve onunla bağlantılı konulardır. Ancak bu defterde Kocaeli ve mülhakatına hitaben yazılmış hüküm tespit edilememiştir⁹. 100 no.lu defterde hem Rumeli hem Anadolu tarafı yöneticilerine hitaben 500'ün üzerinde hüküm kayıtlıdır. 1690-1691 yılları arasını kapsayan bu defterde de Kocaeli ve çevresine hitaben yazılmış herhangi bir hüküm yoktur¹⁰. Bu tespit 105 no.lu defter için de geçerlidir¹¹. Araştırmanın esas kaynağını oluşturan Mühimme defterlerinin yanı sıra İzmit tarihi hakkındaki kısa bilgilerin verildiği baş kısımda, diğer kaynak ve tetkiklerden yararlanıldı.

Hükümlerin hangi deftere ait olduğu, sayfası veya arşivden alınan dijital görüntü numarasıyla hüküm numarası MD 94/4-32 örneğindeki gibi yazıldı. Burada MD Mühimme Defteri, 94 Defter numarasını, 4 sayfa veya görüntü numarasını, 32 ise hüküm numarasını göstermektedir. Gerek dipnot düşerken gerek metindeki tabloda bu yazım tercih edildi.

Hükümlerin muhtevaları belli konularda tasnif edilerek değerlendirme yapıldı. Yine söz konusu hükümlerin kime hitaben yazıldıkları ve hangi konuyla alakalı oldukları, hükümlerde geçen kişiler ve varsa unvanları ve konularına göre hüküm numaraları ve her konuda kaç adet hüküm tespit edildiği, tablolar halinde gösterildi. Nihayet hükümlerin aktüel Türkçeye özetlerine yer verildi.

Muhteva Değerlendirmesi

Tebliğe kaynaklık eden hükümlerde ele alınan konuları iki ana başlıkta tasnif etmek mümkündür:

1- Kocaeli ve kazalarından Divan-ı Hümayuna yapılan çeşitli konularla ilgili başvurulara cevaben gönderilenler,

7 Mühimme Defterlerindeki hükümlerin genel bir muhtevası için bk. *5 Numaralı Mühimme Defteri (973 / 1565 - 1566) Özet ve İndeks, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1994, s. XI - XII.*

8 92 Numaralı Mühimme defterindeki ilgili hükümler için Murat Yılmaz'ın çalışmasından yararlanılmıştır. Bk. Murat Yılmaz, *92 Numaralı ve 1657 - 1658 Tarihli Mühimme Defteri (Değerlendirme - Transkripsiyon - Dizin), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.*

9 97 no.lu defter iki farklı yüksek Lisans Tezi olarak çalışılmıştır. Bk. Ulviyenur Pakize Eskin, *97 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon, Özet) H. 1090 - 1092/ M. 1679 - 1681, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009; Abdülvahit Çelik, 97 Numaralı mühimme defterinin Transkripsiyonu Hicri 1090 - 1092/Miladi 1679 - 1681, Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2009.*

10 Bk. Muzaffer Fehmi Şakar, *1101/1102 (1690/1691) Tarihli 100 Numaralı Mühimme Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (s. 1 - 145), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2007.*

11 Bekir Gökbnar, *105 Numaralı Mühimme Defteri (Özet - Transkripsiyon), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.*

2- Farklı konularda merkezden taşraya gönderilen ferman veya emir suretleri.

Kocaeli ve çevresinden yapılan müracaatlar kendi içinde birkaç başlığa ayrılabilir. Eşkîyalık, alacak-verecek davaları, vakıflarla ilgili muhtelif konular, miras davaları ve yönetici sınıfın reaya üzerindeki güç kullanımları gibi konular daha fazla göze çarpmaktadır. Öte yandan taşradaki yöneticilere gönderilen fermanlarda ise sefer dolayısıyla ihtiyaç duyulan askerin toplanıp orduya sevk edilmesi, zahire, nakliye hayvanı (mekari) ve olağanüstü veya olağan nitelikteki vergilerin toplanması, kasaba, sahil ve köylerin eşkıya ve düşman saldırılarından korunması ve reaya zulüm edilmemesi gibi konular başı çekmektedir. Bunların dışında değişik konularda pek çok hüküm mevcuttur.

Osmanlı Devleti'nde İstanbul'un her türlü ihtiyacı sair yerlerin ihtiyaçlarından önde tutulmuş ve bu doğrultuda taşraya her devirde çok sayıda emirler gönderilmiştir. Bu emirlerde zamana göre neye ihtiyaç duyuluyorsa onun temin edilmesi ve yerine getirilmesi yöneticilere bildirilmektedir. İncelediğimiz dönem içersinde de benzer hükümler vardır. Örneğin İstanbul'un odun ihtiyacının büyük kısmı Karadeniz yalıları olarak nitelenen Eminbey, Kirye, Kengen, Karaboğaz, Akboğaz, Sakarya ve Bolu gibi yakın yerlerin ormanlarından temin edilmekteydi. Buralarda kesilen odunlar arabacı esnafı tarafından sahildeki iskelelere indirilir ve burada kayıkçılara satılırdı. Onlar da bu odunları İstanbul'a getirip satarlardı. Ancak zaman zaman bu ticaretten haksız ve fahiş kazanç elde etmek isteyenler çıkabiliyordu. Örneğin sermayeci olarak adlandırılan bir kısım taşra yeniçerileri, odunları arabacıardan ucuz fiyata alıp kayıkçılara pahalıya satmaktaydılar. Bu durum İstanbul'da odun fiyatlarının çok yükselmesine sebep olduğu gibi odun kesicilerin ve arabacıların da zarar görmesine ve mağdur olmalarına yol açmaktaydı. Bu şekildeki muhtekir fırsatçılara karşı gereken tedbirlerin alınması için sancaktaki yöneticilere emirler gönderilmekteydi¹².

Alacak-Verecek Davalarıyla İlgili Hükümler

Taranan defterlerde Alacak-verecek meselelerini konu edildiği hüküm sayısı 14 adettir. Eşkîyalık konusundan sonra en fazla hüküm bu konuyla ilgili olarak kaleme alınmıştır. Reayadan kişilerin askerilere verdikleri borçları alamadıklarına dair şikâyetleri bu grupta en dikkat çekici hükümler arasında sayılabilir¹³. Sivil insanların birbirleri arasında da verdiği borç parayı tahsil edemediği için başvuranlar da vardır¹⁴.

Dikkat çeken bir başka husus kadınların alacakları için Divan'a başvuru yapabilmiş olmalarıdır. Örneğin İznikmid kazasından Hayrunnisa adlı kadın, aynı kazadan Ayşe adlı başka bir kadının kendisinden alacağı olduğunu söyleyerek haksız yere rencide ettiğini, buna mani olunmasını talep etmektedir¹⁵.

Gayrimüslim reaya da aralarındaki alacak verecek meselesi yüzünden şikâyetçi olabilmektedir. Gayrimüslim reayanın bu türden şikâyetlerinin çözüm yeri olarak kadı mahkemesini görmektedir. Örnek bir hükümde Yorgi ve Geldi adlı zimmiler arasındaki alacak meselesinin hakkaniyetle halledilmesi İznikmid kadısına emredilmektedir¹⁶.

12 MD 92/11-5, Üsküdar Kadısı ve Kocaeli Sancakbeyine hüküm. İstanbul'a zahire satan bazı esnaf, muhtekirlerin halkın elinden zahireyi zorla satın alıp sonra da mahzenlerde sakladıklarını belirterek bu durumun kendilerine zarar verdiğiinden şikâyetçidirler. Devlet bu gibi durumlarda şikâyete konu olayın mahallinde araştırılmasını ve işin aslının ortaya çıkarılmasını istemektedir. Çünkü şikâyeti yapan kişiler bazen kendileri halka zulmedip haksız kazanç için muhtekirlik yapabilmektedirler. Bk. MD 95/45-615.

13 Bk. MD 93/10, MD 93/15, MD 93/22-122, MD 93/23-214; MD 93/32-296.

14 MD 95/5-43; MD 95/12-122.

15 MD 95/44-596.

16 MD 95/44-599.

Eşkialık, Gasp, Katil, Yol Kesme Gibi Asayişle İlgili Hükümler

En fazla hüküm bu grupta yer almaktadır. Bu konuyla ilgili toplam 22 hüküm tespit edildi. Hükümler arasında eşkıyalık, yol kesme, hırsızlık ve haramilik, adam öldürme ve yaralama, ev basma gibi çeşitli konular dikkat çekmektedir. Bilhassa savaş ve sefer yıllarında bu gibi asayişsizliklerin daha yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Başta kaza kadıları olmak üzere yeniçeri serdarları, vilâyet ayânı, iş erleri ve hatta sancakbeylerine hitaben yazılan hükümlerde bu gibi olaylara engel olmaları, eşkıyayı yakalayıp cezalarını vermeleri emredilmektedir¹⁷.

17. yüzyılın ikinci yarısı uzun süren savaşlara sahne olmuştur. Kimi yorumlara göre Osmanlı Devleti'nin kesin bir duraklama dönemine girmesine sebep olan yıllar işte bu dönemdedir. Gerek Girit adasının fethi gerekse 1683'te başlayan Viyana seferi umulanın ve planlananın çok üstünde zaman kaybına yol açmakla kalmamış, devletin mali ve ekonomik durumunu sosyal vaziyetini ve asayişini ciddi derecede sarsmıştır. Tabiatıyla devlet bütün bu dönem boyunca çekilen sıkıntıların giderilmesi, memleketin düzeninin korunması ve her türlü ihtiyacın giderilmesi konusunda gereken hassasiyeti göstermeye gayret etmiştir. Ancak bu konuda yeterince başarılı olunduğu söylenemez. Nitekim hükümlerde tespit edilen konular bunu gösterir. Seferden kaçan askerler hakkındaki hükümler bu konuda fikir vermektedir. Sefer olmasına rağmen orduya katılmayıp İznikmid'e gelen ve burada ev bulup yerleşen askerlerden söz edilmektedir¹⁸. Donanmada görevli olup da aynı şekilde kaçak olarak Kocaeli ve civarında eşkıyalık yapan askerler vardır¹⁹. Sefere iştirak edilmesi fermanlarına rağmen sefere gitmeyen veya gitmekte geciken askeriler için de ayrıca emirler gönderilmiştir²⁰.

Asker kaçaklarından eşkıyalığa tevessül edenlerin yanı sıra, kasaba ve köylerde ev basan, ırza, cana ve mala musallat olup tecavüz eden, adam yaralayıp öldüren, hırsızlık yapan halktan kişiler de çoktur. Savaş şartlarının oluşturduğu otorite zafiyeti, bu gibi emniyetsiz ortamlara zemin oluşturmaktadır.

Orman Ürünlerinin Temini ve Gönderilmesi

Osmanlı donanmasındaki gemilerin bakım ve onarımı veya yeni gemi inşası için Tersane'nin ihtiyacı olan kerestelerin önemli bir kısmı Kocaeli sancağındaki ormanlardan elde edilmekteydi. Örneğin kadirgalarını kürek eksiklerinin tamamlanması için gereken kerestenin gönderilmesi hususunda emir yazılmıştır²¹. İskele inşası ve onarımı için de Kocaeli kazalarına gelen fermanlar vardır. Örneğin Beşiktaş'taki Dolmabahçe iskelesinin yeniden inşası için gerekli 50 bin kazık Kocaeli sancağından temin edilecektir. Konuyla ilgili fermanla söz konusu kazıkların sancağa bağlı 18 kazaya tevzi edilmesi ve bedeli Mimarbaşı Mustafa tarafından ödenmek suretiyle satın alınacağı belirtilmektedir²².

Şehirlerin, Yalıların ve Sahillerin Korunması

Bilhassa sefer dönemlerinde şehirlerin ve sahil boyundaki yerleşim yerlerinin ve yalıların korunması konusunda gönderilen fermanlar vardır. Bu iş için, bedel ödemek suretiyle sefere gitmeyen askeriler görevlendirilmekteydi. Örneğin Kocaeli livasındaki zaim ve timarlılardan sefere gitmemiş olan korucu ve oturak tabir edilen askerler, Şile sahillerinin Kazak şaykalarının saldırılarından muhafazası için görevlendirilmişlerdir²³.

17 Konuyla ilgili olan hükümler tablodan görülebilir.

18 MD 94/4-32, MD 98/99-682.

19 MD 101/15-46.

20 MD 98/99-682, MD 103/9-96.

21 MD 94/6-45.

22 MD 94/22-213, MD 94/23-219.

23 MD 94/5-40.

İznikmid nahiyelerinden Mandırı nahiyesi ve etrafında olan yalıların düşman saldırılarından korunması işi de İznikmid pašasına havale edilmiştir²⁴. Karamürsel nahiyesinin eşkıyadan korunması ve bunların nahiyede fesatlarının önlenmesi için de kazanın oturak ve korucu yeniçerileri ile timarlıları görevlendirilmiştir²⁵. Midilli adasının düşmandan muhafazası işi eskiden beri Kocaeli sancağının zaim ve timarlılarının görev alanına havale edilmişti. 1693 tarihinde de bu görev onlara tevdi edilmiştir²⁶. İstanbul'a yakın olması dolayısıyla Asitane'nin muhafazası ve güvenliği için de mutat olarak Kocaeli sancağına bağlı kazalardaki kapıkulu ve dirlik sahibi korucular görevlendirilmektedir²⁷.

Yolların Bakım ve Tamiri

Osmanlı ülkesi genelinde yolların tamir ve bakımları kaza kadılarının görevleri arasında sayılmaktadır. Bu konuda tespit ettiğimiz hükümler de bunu teyit etmektedir. Örneğin Sapanca ve Akyazı arasındaki yolların bakımı, yolun balçık ve çamur olan kısımlarının temizlenmesi, yolun dar olan orman içi bölümlerinin çevredeki köylüler çalıştırılmak suretiyle temizlenip genişletilmesi konusunda adı geçen yerlerin kadılarına emirler gönderilmiştir²⁸.

Asitane'ye Bedergah Yeniçerilerin Sevk Edilmesi

İncelediğimiz dönem genellikle sefer yıllarına rast geldiği için askere duyulan ihtiyaç hükümlere yansımaktadır. Acemi ocaklarından yeniçeri ocaklarına asker çıkarılması, yani bedergah usulü söz konusu ihtiyacın temininde en çok başvurulan yöntemlerden birisiydi. 1693 yılı seferi için Kocaeli ve bağlı kazalardaki acemi oğlanlarından 3.000 cebeci ve 1.400 topçunun bedergah olunması hususunda ilgili kadılara fermanlar gönderilmiştir. Topçu bedergah olanlar 7 akçe yevmiye, cebeci bedergahlar ise 8 akçe yevmiye ile ocağa alınacaklardı²⁹. Asitane'de bedergah olması ferman olunan bu askerlerin nakilleri için Bursa'dan İstanbul'a kadar olan kazaların kadıları at, katır, deve gibi yük hayvanları (mekari) temin edeceklerdi³⁰.

Cebelü Bedeli Tahsili

Sancak ve kaza yöneticilerine gönderilen fermanlar arasında cebelü bedeli toplanmasıyla ilgili olanlar da vardır. Sefer zamanlarında timar sahiplerinin gelirlerine göre cebelü tahsis etmeleri kanun gereği idi. Ancak göndermesi gereken cebelü yerine bedeli nakit olarak verilmek suretiyle de bu görev yerine getirilmiş oluyordu. Konuyla ilgili birkaç hüküm söz konusudur. Örneğin Kocaeli ile birlikte Biga, Suğla, Gelibolu ve Kütahya sancaklarındaki kazalardaki timarlılardan cebelü vermek üzere kayıtlarına şerh düşülenlerinin sayısı 96 neferdirdi. H. 1100 senesine mahsup olmak üzere her bir neferden 50'şer esedi gurusu cebelü bedelleri tahsil olunacaktı. Bu meblağı tahsil için Ali adlı birisi tayin edilmiştir. Kadılardan bu kişiye tahsilât konusunda yardım etmeleri emredilmiştir³¹.

Miras Meseleleri

Okunan hükümler içinde miras meselesi ve davalarıyla ilgili bir kaç hüküm tespit edilmiştir. Bu bahiste dikkat çeken bir durum kadınların başvuruları üzerine söz konusu yazışmaların yapılmış olmasıdır. Örneğin İznikmid'de sakine Ümmühan adlı kadın seferde olan kocasının öldüğüne dair haber geldiğini, ancak bu haberin doğru olup olmadığı

24 MD 94/4-28.

25 MD 94/8-64; MD 94/10-80.

26 MD 104/98-893.

27 MD 103/9-96.

28 MD 94/6-46.

29 MD 104/94-847; MD 104/96-880.

30 MD 94/16-149.

31 MD 98/51-331. Benzer hükümler için bk. MD 98/51-329 ve MD 98/51-330.

anlaşılmadan kaza kadısı ve şehir kethüdasının sipahi öldü diye evini mühürlemiş olduklarından şikâyet etmektedir. İlgili hükümde bu işin aslının araştırılması, söz konusu sipahini gerçekten öldüğü anlaşılırsa, mirasçısı olan küçük çocuklar için mallarının kısımet olunması, aksi takdirde şikâyetçi kadının haksız yere rencide edilmemesi istenmektedir³². Ölen bir yakının kendisine kalan mirasına haksız yere başka birinin ortak olmak istediğine dair Mustafa adlı bir şahsın başvurusu³³ ile Şaban adlı bir kişinin mirasa müteallik davasının görülmesi konusundaki başvurusu da bu konuda yazılmış diğer hükümlerdir³⁴.

Menzilci Akçesi ve Menzilci Bargiri veya Mekari Hayvanı Temini

İzmit Anadolu'da İstanbul'a en yakın menzildir. Bu sebeple sancaktaki kazalar halkı arasında menzil bargiri yetiştirmekle görevli olanlar vardır. Bu ahali ile menzilciler arasında zaman zaman alacak meselesi yüzünden Divan'a başvurular olmaktadır. Örneğin İznikmid kazası halkı dilekçelerinde kazalarında menzilci olan İslam adlı kişinin zimmetinde 30 bin akçe hakları kaldığından bahsetmektedirler. Söz konusu parayı talep ettikleri halde verilmediğinden şikâyet etmektedirler. Bir başka hükümde menzilci akçesinin tahsiline bazı kişilerin engel olduklarından bahsedilmektedir. Bu durum menzillerin atıl vaziyette kalmasına ve dolayısıyla menzil hizmetlerinin yapılamamasına sebep olmaktadır. Devlet böylesi mahzurların önüne geçmek için ehemmiyetine binaen ilgili kazaların kadılarına müekket fermanlar göndermekteydi³⁵.

Vakıf Bağlantılı Hükümler

Osmanlı Devleti'nde vakıfların toplum hizmetindeki yeri ve önemi malumdur. Askeri işler dışındaki hemen hemen bütün toplumsal hizmetler vakıflar eliyle yerine getirilmekteydi. Memleketin her yerinde çok çeşitli hizmet kollarında iş gören vakıf kurumlarının işleyişi, bunların yönetimi ve gelirlerinin yerli yerince ve zamanında tahsil ve tahsisi konularında zaman zaman mahkemelere veya Divan-ı Hümayun'a akseden davalar olabilmekteydi. İncelediğimiz dönemdeki kayıtlar içinde bu konuyla ilgili olanlar hayli yekün tutmaktadır. Vakıf tevliyeti konusundaki anlaşmazlıklar³⁶, vakfa irad sağlayan kuruluşlar işletmesiyle ilgili anlaşmazlıklar³⁷, vakıf arazilerin üzerindeki reayanın vakfa muhassas vergileri vermek istememeleri³⁸, vakıf hamamın suyunun kesilmesi³⁹ gibi muhtelif konularda yazılan fermanlar, mühimme defterlerindeki hükümlerde görülmektedir.

Vakıf bağlantılı dikkat çeken bir hükümde şikâyet konusu şöyledir. İznikmid'deki Çarşı mahallesinde bulunan bie ekmekçi dükkânı vardır. Dükkânın gıllesi mahallenin imamı olanlara şart koşulmuştur. Dükkânının yanına o civarda meskûn birisi tarafından başka bir dükkân açılmıştır. Bu dükkân sahibi vakıf dükkânda ekmek satılmasına mani olmaktadır. Mahalle imamı bu yüzden mağdur olduğunu belirterek şikâyetçi olmuştur. Yazılan fermenda şikâyetçinin zarar görmesinin engellenmesi için gereğinin yapılması istenmektedir⁴⁰.

Sefer veya İstanbul'un Muhafazası İçin Asker Talebi

Nisan 1663 tarihli bir hükümde sefer için memur olan askerlerden bazılarının İznikmid ve çevresinde evler tutup orduya gelmediklerinden bahsedilmektedir. Söz konusu yıllarda Girit adasının fethi dolayısıyla başlatılmış ve uzun yıllardır devam eden savaş hali devam etmektedir. Bunların bazıları sadece seferden kaçmakla kalmayıp buldukları, kazalarda

32 MD 95/5-44.

33 MD 95/8-80.

34 MD 96/8-63.

35 MD 95/32-395, MD 95/32-396, MD 95/34-436. Mekari hayvanlar hakkında başka bir hüküm için bk. MD 103/3-17.

36 MD 92/49-6.

37 MD 92/54-6.

38 MD 95/11-116.

39 MD 95/13-135.

40 MD 95/17-185.

kaçak olmaları hasebiyle, kanunsuz işlere bulaşıyorlardı. İlgili hükümlerden anlaşıldığı kadarıyla bunlar seferden firar ederek gizlice evler kiralayıp ikamet etmekte, eğlenip eşkıyalık yapmakta ve böylece halka da zarar verip korku salmaktadırlar⁴¹. İşte bu gibilerin veya sefere katılmakta bir sebeple gecikenlerin yola çıkarılmaları emredilmektedir. Kocaeli sancağındaki kazaların kadılarına ve yeniçeri serdarlarına hitaben yazılan emirde köylerde sakin sefer ehli yeniçerilerle korucu, oturak, kul oğlanı, cebeci, topçu ve sair tüm asker tayfasının evlerinden çıkarılması ve derhal Edirne sahrasında toplanmaları emredilmektedir⁴². Dikkat çeken bir husus sancak ve kaza idarecilerinin bu görevi yaparken vilayet ayanından yardım almalarının istenmesidir. Kazaların nüfuzlu kişilerinin merkezden gelen emirlerin uygulanmasındaki rolleri bura da kendini göstermektedir. Halkla doğrudan doğruya bağlantılı olan ayan zümresinin devlet açısından ne kadar vazgeçilmez konumda oldukları buradan da anlaşılmaktadır. Bu durum savaş hali gibi olağanüstü dönemlerde daha da belirgindir.

Sefer zamanlarında payitahtın muhafazası için İstanbul'a yakın yerlerden asker getirilmekteydi. Buna dair bir hükümde İznikmid, Sapanca, Sarıçayır kazalarıyla Üsküdar'a bağlı kazalardan dergah-ı mualla yeniçerileri, cebecileri ve topçularının sefere gitmeleri, korucu ve oturak tayfasının da "mu'tad-ı kadim üzere" Asitane'nin muhafazası için İstanbul'da hazır bulundurulmaları bildirilmektedir⁴³.

Müteferrik Konular

Hükümler arasında münferit sayılabilecek konular da vardır. Örneğin bağ ve bahçelerde istihdam edilen Arnavutlarla ilgili bir hükümde bunlardandır. Karamürsel nahiyesindeki bazı bağ ve bahçelerde çalıştırılmak üzere her yıl belli sayıda Arnavut buraya gelmektedir. 1657 senesi bahar ve yaz aylarında da mutat olduğu üzere binden fazla Arnavut gelmiştir. Bunlar yerli halktan kefiller vasıtasıyla gelen ve genellikle gençlerin oluşturduğu işçilerdir. Fakat o sene kefilsiz gelmişler ve nahiyeye ve çevresinde halkı rahatsız eden hal ve hareketlerde bulunmuşlardır. Halkın şikâyeti üzerine bu gibilerin kefilsiz kabul edilmemeleri ve etrafi huzursuz etmelerinin engellenmesi istenmektedir⁴⁴. İznikmid kazası "tekaütlük hizmetinin tahsili" konusunda Mahmut ve Mehmet adlı kişiler arasındaki anlaşmazlık⁴⁵, İznikmid'deki Pertev Paşa Cami hatibi Mehmed ile İslam adlı kişi arasındaki bağ bahçe tasarrufu çekişmesi⁴⁶, meskûn ve mukim oldukları Divriği kazasındaki Kesme köyünden ayrılıp İznikmid kazasının Akacak ve Dağ köylerine yerleşen birkaç zımminin ispençe vergilerini vermek istememeleri üzerine bu verginin gerçek hak sahibi zaim tarafından tahsilinin sağlanmasına dair emir⁴⁷ bu başlık altında sayılabilir.

Çevirisi yapılan hükümlerin numaraları ile konuları ait oldukları tarih aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

41 MD 94/4-32.
42 MD 98/99-682.
43 MD 103/9-96.
44 MD 92/15-2.
45 MD 92/25-3.
46 MD 92/49-5.
47 MD 95/46-624.

Tablo 1: Konu-Defter No / Sayfa (poz) No-Hüküm No

Konu	Defter No / Sayfa (poz)-Hüküm No	Hüküm Sayısı
ALACAK VERECEK	92: 31-7, 59-4, 93: 10-101, 15-151, 23-214, 32- 296, 95: 5-43, 12-122, 32-395, 32-396, 34-436, 35-451, 44-596, 44-599	14
ASKER TOPLANMASI-KAÇAKLARI	94: 4-32, 98: 99-682, 101: 15-46, 103: 9-96	4
ARAZİ ANLAŞMAZLIĞI	92: 49-5	1
BEDERGAH TEMİNİ	94: 16-149, 104: 94-847, 96-880	3
CEBELÜ BEDELİ TAHSİLİ	98: 51-329, 51-330, 51-331	3
EŞKİYALIK (CİNAYET-GASP-HIRSIZLIK - YOL KESME) VE SÜRGÜN	92: 24-6, 25-3, 28-4, 55-2, 62-6, 93: 10-101, 13-128, 26-237, 30-274, 37-326, 38-334, 94: 10-80, 22-212, 95: 29-342, 29-355, 30-366, 32-401, 37-464, 47-646, 101: 59-192, 103: 8-88, 111: 28-173	22
İDARECİLERİN HALKA BASKISI	95: 5-44, 7-62	2
MİRAS DAVALARI	93: 38-334, 95: 8-80, 40-525, 96: 8-63	4
ORMAN ÜRÜNLERİ TEMİNİ	92: 11-5, 94: 6-45, 22-213, 23-219	4
RÜŞVET-İHTİKAR	92: 11-5, 95: 45-615	2
SAHİLLERİN ŞEHİRLERİN MUHAFAZASI	94: 4-28, 5-40, 8-64, 104: 98-893, 118-1083	5
TIMAR VE VERGİ TAHSİLİ DAVALARI	92: 59-5, 95: 38-488, 46-624, 98: 104-728	4
VAKIF-ZAVİYE BAĞLANTILI DAVALAR	92: 49-6, 54-6, 95: 13-135, 17-185, 96: 9-77, 106: 70-474	6
YOLLARIN BAKIMI VE ONARIMI	94: 6-46	1
DİĞER	92: 15-2, 94: 23-221, 103: 3-17	3
TOPLAM		78

Tablo 2: Hitap Edilenlere, Konularına ve Tarihlerine Göre Hükümler

Defter/ Görüntü- Hüküm No	Hitap Edilen Yer/Kişi	Konu	Tarih
92/11-5	Üsküdar Kadısı ve Kocaeli Sancakbeyine	İstanbul için gönderilen odunların fahiş fiyatla satılmasının önlenmesi	Evasıt-ı N 1067
92/15-2	Üsküdar Mollasına ve Kocaeli sancakbeyine	Arnavut işçilerin etrafı rahatsız etmelerinin önlenmesi	Evasıt-ı N 1067
92/24-6	İznikmid Kadısına, sancakbeyine ve sairlerine	Eşkıyalık, ev baskını, adam yaralama	Evasıt-ı L 1067
92/25-3	İznikmid Kadısına	Tekaüdlük akçesi tahsili konusunda ihtilaf	Evasıt-ı L 1067
92/28-4	Kocaeli Sancakbeyine ve sancaktaki kazaların kadılarına	Eşkıyalığın önlenmesi	15 Şevval 1067
92/31-7	Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Evail-i Za 1067
92/49-5	Kocaeli sancakbeyine ve İznikmid kadısına	Bağ- bahçe sahipliği davası	Evasıt-ı M 1068
92/49-6	Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmik Kadısına	Vakıf Tevliyeti Anlaşmazlığı	Evasıt-ı M 1068
92/54-6	İznikmid Kadısına ve Abdüddaim evkafı mütevellisine	Vakıf hamamının işletilmesine dair anlaşmazlık	Evasıt-ı S 1068
92/55-2	Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmid Kadısına	Eşkıyalık, ev baskını ve hırsızlık	Evasıt-ı S 1067
92/59-4	Ber vech-i Arpalık Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Evasıt-ı N 1068
92/59-5	İznikmid kadısına	Gümrük vergisini vermek istemeyenler	Evail-i Za 1068
92/62-6	İznikmid muhafızı Mehmet Paşa'ya ve İznikmid kadısına	Valide Sultan hassı mahsulünün Ulaştırılmasına engel olanlar	Evahir-i Z 1068
93/10-101	İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Evasıt-ı Za 1069
93/13-128	Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmid kadısına	Eşkıyalık ve hırsızlık	Evail-i Z 1069
93/15-151	Kocaeli Sancakbeyine ve İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Evahir-i Z 1069
93/23-214	İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Evahir-i R 1070
93/26-237	İznikmid Beyine ve Akhisar Kadısına	Hırsızlık ve eşkıyalık	Evasıt-ı C 1070
93/30-274	Kocaeli Sancakbeyine ve Karasu kadılarına	Alacak verecek davası	Evail-i C 1070
93/32-296	İznikmid Kadısına	Alacak verecek davası	Şevval 1070
93/37-326	İznikmid Kadısına	Cariye kaçırıp el koyma şikâyeti	Evasıt-ı Z 1070
93/38-334	İznikmid Kadısına	Emlak tasarruf anlaşmazlığı	Evail-i M 1071
94/4-28	İznikmid Paşasına	İznikmid ve civar yalıların düşman saldırısından muhafazası	Evasıt-ı N 1073
94/4-32	Kocaeli Paşasına, Üsküdar Mollasına, İznikmid ve Sapanca'ya varıncaya kadar vaki olan kadılara, kethüda yerleri, Yeniçeri Serdarları, Voyvodalar, Ayan-ı Vilayet ve iş erlerine	Seferden kaçanların yakalanması, eşkıyalık yapmalarının önlenmesi	Evasıt-ı N 1073

94/5-40	Ber vech-i tekaud Kocaeli sancağına mutasarrıf olan Ahmed Paşa'ya	Kazak saldırılarından Şile sahillerinin korunması	Evahir-i N 1073
94/6-45	İznikmid'de kereste emini olan Hacı Mehmed'e	Donanma kadirgalarının kürek ihtiyacı için kereste gönderilmesi emri	Evail-i N 1073
94/6-46	Sapanca ve Akyazı Kadılarına, kethüda Yerlerine ve Yeniçeri Serdarlarına	Yolların bakım-onarım ve temizlenmesi	Evail-i L 1073
94/8-64	Karamürsel kazasında naib'r-ra olana ve yeniçeri serdarına	Karamürsel nahiyesinin eşkiyadan korunması	Evahir-i L 1073
94/10-80	Karamürsel Naibine, kethüda yerlerine ve Yeniçeri Serdarına ve vilayet ayânına	Eşkiyanın ve haramilerin yakalanması, bunlara fırsat verilmemesi	Evahir-i Za 1073
94/16-149	Bursa'dan Asitane'ye kadar olan kadılara	Asitane'de bedergah olacak yeniçerilerin ortalarının nakli için mekari temini	Evasıt-ı Ş 1074
94/22-212	Bozcaada kadısı ve dizdarıyla Bagrad zabıtlarına	İznikmid'li Mehmet adlı eşkiyanın Bozcaada'ya sürgün edilmesi ve kaçmasının önlenmesi emri	Evahir-i N 1075
94/22-213	Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına	Dolmabahçe iskelesinin inşası için gereken 50 bin kazığın gönderilmesi	Evahir-i N 1075
94/23-219	Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına	50 bin kazığın Kocaeli'deki 18 kazaya tevzii	Evasıt-ı L 1075
94/23-221	Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına ve Yeniçeri serdarına	Kahvehane yasağına uymayan kahvehanelerin kapatılmasına dair	Evahir-i L 1075
95/5-43	Kocaeli sancağında tekaüden mutasarrıf Ahmet Paşa'ya ve İznikmid kadısına	Alacak davası	Evahir-i M 1075
95/5-44	İznikmid kadısına	Seferde öldüğü duyulan sipahinin mallarının taksimi	Evahir-i M 1075
95/7-62	Karamürsel naibine	Karamürsel nahiyesi serdarı Mehmed hakkındaki şikâyetin doğru olmadığı	Evail-i S 1075
95/8-80	İznikmid Kadısına	Miras davası	Evahir-i S 1075
95/12-122	Kocaeli Sancakbeyine, Üsküdar Mollasına ve İznikmid Kadısına	Alacak davası	Evahir-i Za 1075
95/13-135	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Vakıf hamamın haksız yere kesilen suyunun akıtılması emri	Evail-i Z 1075
95/17-185	İznikmid Kadısına	Vakıf fırının yanında açılan başka fırın sebebiyle zarar etmesinin önlenmesi	Evahir-i Z 1075
95/29-342	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Eşkiyanın ev baskınının önlenmesine dair	Evahir-i Ş 1075
95/29-355	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Zorla mala el koymanın önlenmesi	Evail-i N 1075
95/30-366	İznikmid Paşasına ve Sapanca Kadısına	Eşkiyalık ve hırsızlık	Evasıt-ı N 1075
95/32-395	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Menzilci akçasının ödenmesinin temini	Evasıt-ı L 1075
95/32-396	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Menzilci akçasının ödenmesinin temini	Evasıt-ı L 1075

95/32-401	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	Eşkiyalığın önlenmesi, yardım ve yataklık edenlerin sürgün edilmesi	Evasıt-ı L 1075
95/34-436	Kocaeli Paşasına ve Sapanca Kadısına	Menzil bargiri bedeli nizası	Eva'il-i Za 1075
95/35-451	İznikmid Kadısına	Miras kalan malın başkası tarafından satılması	Evasıt-ı Za 1075
95/37-464	Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına	32-401'deki konunun aynı	Evasıt-ı Za 1075
95/38-488	İznikmid Kadısına	Timarlılar arasında öşür tahsili anlaşmazlığı	Evail Z 1075
95/40-525	İznikmid Paşasına ve Kadısına	95/35-451 ile aynı konu	Evahir-i Z 1075
95/44-596	İznikmid Kadısına	Alacak-verecek	Eva'il-i S 1076
95/44-599	İznikmid Kadısına	Alacak - verecek	Evasıt-ı S 1076
95/45-615	İznikmid Kadısına	Muhtekirliğin Önlenmesi	Evahir-i S 1076
95/46-624	İznikmid Kadısına	Köylerinden kaçan zımmilerin ispençe vergilerinin tahsili	Eva'il-i Ra 1076
95/47-646	Kocaeli Paşasına ve Üsküdar Mollasına	Eşkiyalığın önlenmesi - gasp ve hırsızlık	Evasıt-ı Ra 1076
96/8-63	İznikmid Kadısına	Miras davası	Evasıt-ı Za 1089
96/9-77	İznikmid Kadısına	Vakıf tevliyeti anlaşmazlığı	Evahir-i Ra 1089
98/51-329	Kocaeli, Biga ve Suğla Sancaklarındaki Kadılara	Cebelü bedeli toplanmasına dair	Evahir-i R 1100
98/51-330	Kocaeli, Biga ve Suğla Sancakları Alaybeylerine	Cebelü bedeli toplanmasına dair	Evahir-i R 1100
98/51-331	Kocaeli, Suğla, Biga, Gelibolu ve Kütahya Sancaklarındaki Kadılara ve Elviye Alaybeylerine	Cebelü bedeli toplanmasına dair	Evahir R 1100
98/99-682	Kocaeli Sancağı'nda bulunan kadılara ve yeniçeri serdarlarına	Askerin sefer için Edirne'de toplanmasına dair	Evahir-i B 1100
98/104-728	Kocaeli ve bölgedeki diğer sancakların kadılarına ve bu sancaklarda miri mal tahsildarlarına, vilayet ayanı ve iş erlerine	Reaya elinde bakaya kalmış sefer vergisinin tahsiline dair	Evasıt-ı Ş 1100
101/15-46	İznikmid Yöneticilerine	İznikmid'e kaçan, donanmada görevli askerlerin görevlerine iadesine dair	Evasıt-ı C 1102
101/59-192	İznikmid Kadısı ve diğer yöneticilere	Eşkiyanın yakalanmasına dair	Evasıt-ı Ş 1102
103/3-17	İznikmid Kadısına ve Karamürsel Nahiyesi Naibine	Mekari hayvanların gönderilmesine dair	Evail-i C 1103
103/8-88	İznikmid Kadısına ve Kocaeli Mütesselimine	Eşkiyanın cezalandırılması ve sürgün edilmesi talebi	Evail-i L 1103
103/9-96	İznikmid, Sapanca, Sarıçayır Kadılarına, Üsküdar Kazası Muzafatından Kandırı, Ağaçlı, Akabad, Şeyhler ve Taşköprü Nahielerinin Naiblerine ve Serdarlarına	Seferlilerin sefere, korucu ve oturakların muhafazaya gelmelerine dair	Evahir-i L 1103
104/94-847	Kocaeli Sancağındaki Kadılara, Vilayet Ayanlarına ve Sairlere	Cebeci ve bedergah toplanmasına dair	Evasıt-ı B 1104

104/96-880	İznikmid, Akçaşar, Ereğli, Bartın, Amasra kadınlarına, Âyan-ı Vilayet ve Sair İş Erlerine	Bedergah toplanmasına dair	Evahir-i B 1104
104/98-893	Kocaeli Sancağı Alaybeyine	Midilli Adası'nın saldırılardan korunmasına dair	Evasıt-ı B 1104
104/118-1083	Kocaeli sancağı Alaybeyine	893 numaralı hükmün konusuyla aynı	Evail-i N 1104
106/70-474	Kocaeli Sancağı Mutasarrıfına ve İznikmid Kadısına	Tevliyet hakkına dair	Evahir-i L 1104
111/28-173	Ber Vech-i Arpalık Kocaeli Sancağı Mutasarrıfı Vezir Osman Paşa'ya, İznikmid Kadısına	Eşkîyalığın önlenmesine dair	Evasıt-ı M 1111

Tablo 3: Hükümlerde Adı geçen Kişiler ve Unvanları/Vasıfları/Görevleri

BELGE NO	VASIF/GÖREV	İSİM
92/24-6	Kaymas nahiyesinde timara mutasarrıf	Ali
92/24-6	Elmacık köyünden şaki	Yahya
92/24-6	Elmacık köyünde sakin	Veli
92/25-3	İznikmid sancağı tekaüt hizmetinin kendisinde olduğunu iddia eden	Mahmut
92/25-3	İznikmid sancağı tekaüt hizmetinin kendisinde olduğunu iddia eden diğer bir kişi	Mehmed
92/31-7	Dergah-ı mualla solaklarından	Ali
92/49-5	Pertev Paşa cami hatibi	Mehmed
92/49-6	Ulemadan	Mevlana Ahmed
92/54-6	Abdüddaim evkafından Bali hamamının işletmesine talip	Mehmed
92/54-6	Saray-ı cedid ağası olup Abdüddaim vakfının nazırı kaymakamı	Mehmed Ağa
92/55-2	Kumlu Köylü	Mehmed
92/59-4	Eski Kocaeli sancağı beyi	Ahmed Bey
92/59-4	İznikmid sakinlerinden	Musa
92/59-5	Asitane'de Gümrük Emni	Siyavuş
92/59-5	İznikmid'de şehir kethüdası	Alacalı Mehmed
92/59-5	İznikmid'de sakinler	Hacı İbrahim-Hacı Mustafa-Akoğulları-Karacaoğlu Mehmed
92/62-6	İznikmid Muhafızı	Mehmed Paşa
92/62-6	Valide Sultan'ın kethüdası vekili	Mahmud
93/10-101	İstanbul'da Bağçe-i Hassa Bostancıbaşı	İbrahim
93/10-101	Kocaeli Sancakbeyi Mütessellimi	Ömer
93/13-128	Dergah-ı Mualla Çavuşu	Şahin Ali Çavuş
93/13-128	Yeni Cami İmamının oğlu	Mehmed
93/15-151	Eski Tunus Kadısı	Helvacı Mehmed
93/15-151	İznikmid sakinlerinden	Mehmed Ebu Selam
93/23-214	İznikmid sakinlerinden	İvaz

93/26-237	Eskiden Ruznamçe-i kebir’de baş halife Kıdvetü’l-a’yan ve İznikmid’de Oruçlu köyünde çiftlik sahibi	Mehmed
93/26-237	Kethüda	Recep
93/30-274	Karasu kazası sakinlerinden	Hacı Müslim-Musa Reis
93/32-296	Kocaeli Sancakbeyi	Ahmed
93/37-326	İznikmid’de sakine	İsmihan Hstun
93/37-326	İznikmid kasabası sakinlerinden	Musa
93/38-334	Dergah-ı Mualla Kapıcıbaşları Çorbacısı	Sinan
93/38-334	Bostancı	Hacı Mehmed
94/5-40	Kocaeli Sancağı Mutasarrıfı	Ahmed Paşa
94/6-45	İznikmid’de kereste emini	Hacı Mehmed
94/8-64	Yeniçeri Ağası Kaymakamı	Haseki Mehmed
94/10-80	Hudud Eşkiyası Teftiş Memuru	Sinan
94/22-212	Bagraddlı eşkiya	Mehmed
94/22-213	Mimarbaşı	Mustafa
95/5-43	Kocaeli sancağında Tekâüden Mutasarrıf	Ahmed Paşa
95/5-43	İznikmid sakinlerinden	Aşur-Abdullah-Fazlı oğlu Ali
95/5-43	Ahmed Paşa’nın kethüdası	Veli
95/5-44	İznikmid sakinelerinden	Ümmühan
95/5-44	Ümmühan’ın kocası seferde müteveffa	İsmail
95/7-62	Yeniçeri	Mehmet
95/7-62	Yeniçeri ağası kaymakamı	Mehmed
95/8-80	İznikmid sakinlerinden	Mustafa
	Mustafa’nın emmisi kızı	Ümmühan
95/8-80	İznikmid sakinlerinden	Ali
95/12-122	İznikmid sakinlerinden	Ramazan
95/12-122	Üçhan köyünden	Hasan usta
95/13-135	İznikmid’de çiftahamam banisi Müteveffa	Mahmud Paşa
95/13-135	Çiftahamamın kiracısı	Hacı Hüseyin
95/13-135	Mahmud Paşa vakfının mütevellisi	Hacı Osman
95/29-342	Dergah-ı Mualla Yeniçerisi	Çakırzade Ahmed
95/29-342	Sultan çiftliği Kethüdası	Hacı Kasım
95/29-342	İmam	İbrahim
95/29-355	İznikmid sakinlerinden	Aslıhan
95/29-355	İznikmid sakinlerinden	Terzi Serkez ve Kılıççı
95/30-366	Tüccar	Ali
95/30-366	İznikmid kazasında eşkiya	Yusuf ve Bayram
95/32-395	Menzil Mübaşiri	Abdurrahman
95/32-395	İznikmid sakinlerinden	Karacalıoğlu Hacı Mehmed-Yağlıcaoğlu
95/32-396	Menzilci İznikmid sakinlerinden	İslam
95/32-396	İznikmid sakinlerinden	Karacalıoğlu Hacı Mehmed

95/32-401	İznikmid sakinlerinden	Hacı Ahmed
95/32-401	Hacı Ahmed'in oğlu	Süleyman
95/32-401	Hacı Ahmed'in eşi	Amine
95/32-401	Hacı Ahmed'in kızı	Fatma
95/35-451	İznikmid sakinlerinden	Hacı Mustafa
95/35-451	Hacı Mustafa'nın emmisi oğlu	Mustafa
95/35-451	Kocaeli Mutasarrıfı	Ahmet paşa
95/35-451	İznikmid sakinlerinden	Başlu Ahmed
95/44-596	İznikmid sakinlerinden	Hayrünisa
95/44-596	İznikmid sakinlerinden	Mustafa
95/44-596	İznikmid sakinlerinden	Aişe
95/44-599	Habbaz (ekmekçi) taifesinden	Yorgi
95/44-599	Habbaz (ekmekçi) taifesinden Yorgi'nin şeriki	Gelgi
95/46-624	Müteferrika	Mehmed
95/46-624	Kesme nahiyesi Hamza köyünden zımni Raiyyet oğullarından	Temürçi Fargad-Togos-Azmu-Avaş-Gıza-İskender-Mozhi - Vimorhi
95/47-646	Koşmas nahiyesinden	Sarı Ali
95/47-646	Koşmas nahiyesinden	Mehmed - Eşkiya Ahmed ve Mustafa
96/8-63	İznikmid sakinlerinden	Şaban
96/9-77	İznikmid sakinlerinden	Fatma hatun
96/9-77	İznikmid sakinlerinden	Hacı Mustafa
98/51-331	Cebelü Bedeli tahsiline Memur	Ali
98/99-682	Yeniçeri Çavuşlarından 8. Orta Çavuşu	Hasan Çavuş
98/104-728	Dergah-ı Mualla Kapıcıbaşlarından mübaşir	Zülfikar
101/59-192	Maktul	Şaban
103/8-88	İznikmid sakinlerinden	Arapoğlu Halil
103/10-111	İznikmid Serdarı	Halil
104/94-847	Cebecibaşı	İsmail
106/70-474	Zaviye mutasarrıfı	Himmetzâde Şeyh Abdullah
106/70-474	İznikmid sakinlerinden	Ali
111/28-173	Ber vech-i arpalık Kocaeli sancağı Mutasarrıfı	Vezir Osman paşa
111/28-173	Eşkiyadan	Kazacıoğlu Süleyman ve kardeşi Ömer-Uzun İmamoğlu Hüseyin-Kara İvaz oğlu İbrahim
111/28-173	Sekbanbaşı	Murtaza
111/28-173	Eski Serdengeçti Ağası	Ali
111/28-173	Asitane'de Sekbanbaşı	Murtaza
111/28-173	Rumeli Kazaskeri	Mevlana Seyyid Ali

Hükümlerin Özetleri

92/11-5

Üsküdar kadısı ve Kocaeli sancakbeyine:

İstanbul'un ihtiyacı için Karadeniz yalılarındaki kazalardan (Eminbey, Kirye, Kengen, Karaboğaz, Akboğaz, Sakarya, Akçaşehir) kesilip kayıkçılar tarafından satın alınıp İstanbul'a getirilen odunlar, bu kazalarda sermayeci adı verilen yeniçeriler tarafından arabacılardan ucuza alınıp, kayıkçılara pahalıya satılmaktadır. Yeniçeriler aldıkları odunların parasını da ödememektedirler. Bu durum İstanbul'da odun sıkıntısına yol açmaktadır. Bu gibilerin engellenmesi emredilmektedir. Evasıt-ı N 1067.

92/15-2

Üsküdar mollasına ve Kocaeli sancakbeyine:

Kocaeli'ye tabi Karamürsel nahiyesinde her yıl bağ ve bahçede çalıştırılmak üzere Arnavutlar istihdam edilmektedir. Yerliden kefiller vasıtasıyla gelen binden fazla sayıdaki genç, içinde bulunulan sene kefilsiz gelmiş ve çevreyi rahatsız eden hareketlerde bulunmaktadır. Bunların kefilsiz gelmelerinin ve etrafa huzursuzluk vermelerinin engellenmesi emredilmektedir. Evasıt-ı N 1067.

92/24-6

İznikmid kadısına, Kocaeli sancakbeyine ve yeniçeri serdarına:

Ali adlı kişi arzuhalinde, Kaymas nahiyesinde bunun timarı dahilindeki Elmacık köyünde Yahya adlı şaki, aynı köyden Veli adlı kişinin evini basmış ve balta ile onu yaralamıştır. Şaki Yahya'nın yakalanması ve cezasının verilmesi istenmektedir. Evasıt-ı L 1067.

92/25-3

İznikmid kadısına:

Mahmud adlı kişi gelerek İznikmid sancağı tekaüd hizmetinin kendi uhdesinde olduğunu söylemiştir. Fakat kazada sakin Mehmed adlı kişi bu hizmeti bin akçeye kendi üzerine tefviz ettirdiğini söyleyerek tekaüt hizmetini tahsil etmiştir. Mahmud bu paranın ondan alınıp kendisine verilmesini istemektedir. Bunun için Mehmed'in Asitane'ye ihzarı. Evasıt-ı L 1067.

92/28-4

Kocaeli sancakbeyine ve kazalar kadılarına:

Kocaeli sancağına bağlı kazalarda bazı hırsız, haramzade, yol kesici ve eşkıya türemiştir. Bunlar yol kesmekte, evleri basmakta, insanları öldürüp mallarını çalmaktadırlar. Yakalanmaları için peşlerine adam salındığında serbest timarlara kaçmakta ve oralarda saklanmaktadırlar. Günden güne şikâyetleri artmaktadır. Bunların yakalanması, mahkeme edilmesi ve tespit edilen suçları yazılarak Asitane'ye gönderilmeleri emredilmektedir. 15 Şevval 1067.

92/31-7

Kocaeli sancakbeyine ve İznikmid kadısına:

Kürekçi akçesi namıyla aldığı 500 akçe borcu ödemediği için hakkında Dergah-ı mualla solaklarından Ali'nin şikâyetçi olduğu sancakbeyi kethüdasının, bu borcu ödemesinin sağlanması, aksi halde Asitane'ye ihzarı için yazılmıştır. Evail-i Za 1067.

92/49-5

Kocaeli sancağı beyine ve İznikmid kadısına:

Kazadaki Pertev Paşa camii hatibi Mehmed ile İslam adlı kişi arasında bağ bahçe çekişmesi vardır. İslam, elinde padişah hattı olduğunu iddia etmektedir. Meselenin aslının anlaşılması ve halledilmesi için elindeki yazıyla birlikte adı geçen İslam'ın Asitane'ye ihzarı istenmektedir. Evasıt-ı M 1068.

92/49-6

Kocaeli sancakbeyine ve İznikmid kadısına:

Ulemadan Mevlana Ahmed arzuhal etmiştir. İznikmid kazasında olan Cabi Mustafa'nın Çiftliği tabir olunan yerin süknası evladına, onlar yok olduktan sonra da ulemaya vakf ve şart edilmiştir. Vakfedenin çocukları tamamen yok olduktan sonra mahkeme tarafından kendisine tevcih edilmiş ve berat verilmiştir. Fakat İbrahim adlı kişi vakfedenin evladı olduğunu iddia ederek ortaya çıkıp yalancı şahitler bularak adı geçen Ahmed'in tasarrufuna engel olmaktadır. İbrahim'in Asitane'ye ihzarı için yazılmıştır. Evail-i M 1067.

92/54-6

İznikmid kadısına ve Abdüddaim evkafı mütevellisine:

Abdüddaim evkafından kazada bulunan Bali hamamı diye bilinen vakıf hamamın işletmesine bin akçe ziyadesiyle 12 bin akçaya Mehmet adlı kişi talip olmuştur. Ancak bu satışa müteveli engel olmakta ve vakfa zarar vermektedir. Talipli Mehmed'in elinde parayı ödediğine dair temessük de vardır. Hamamın Mehmet tarafından zabt ettirilmesi için Saray-ı cedit ağası olup vakfin nazırı kaymakamı olan Mehmed Ağa tarafından mühürlü mektup yazılmıştır. Bu mektup mucibince amel edilmesi için yazılmıştır. Evasıt-ı S 1068.

92/55-2

Kocaeli sancakbeyine ve İznikmid kadısına,

Kazaya bağlı Kumlu köyünden Mehmed'in babasının evi, 13 eşkıya tarafından basılmıştır. Babası kaçmayı başarmışsa da annesine eşkıya tarafından işkence edilmiş ve yaralanmıştır. Evdeki mal ve erzak da talan edilmiştir. Eşkryanın altısı halen İznikmid kazasında bulunmaktadır. Bunların yakalanması, ellerindeki malların aliverilmesi için emir verilmesini adı geçen Mehmet talep etmektedir. Talebi doğrultusunda harekete geçilmesi emredilmektedir. Evasıt-ı S 1067.

92/59-4

Ber vech-i Arpalık Kocaeli sancağı beyine ve İznikmid kadısına,

Eski Kocaeli mutasarrıfı Ahmed Bey ile bunun kethüdası olan ve halen İznikmid'de oturan Musa arasındaki muhasebe kapanmamıştır. Musa'nın zimmetinde mutasarrıf Ahmed Bey'in hakkı kalmıştır. İhkak-ı hakk olunmak için Musa'nın Asitane'ye ihzarı. Evasıt-ı N 1068.

92/59-5

İznikmid kadısına:

Asitane'de gümrük emini olan Siyavuş gelerek, İznikmid'de şehir kethüdası olan Alacalı Mehmet, Hacı İbrahim, Hacı Mustafa, Akoğulları ve Karacaoğlu Mehmet adlı kişilerin gümrük verisi vermediklerini, görevlendirdiği gümrük memuru tarafından bildirildiğini ifade etmiştir. Bunların ellerindeki var olduğunu söyledikleri temessüklerle

birlikte Asitane'ye getirtilmesi için yazılmıştır. Evail-i Za 1068.

92/62-6

İznikmid muhafızı Mehmet Paşa'ya ve İznikmid kadısına:

Valide sultanın kethüdası vekili olan Mahmud arzuhal etmiştir. Valide Sultanın hassı voyvodası, hassın mahsulünü İstanbul'a getirirken İznikmid'de, Hereke ve Gökböze taraflarından bekçiler koşup gelmişler ve mahsulü getirenleri İznikmid'de alıkoymuşlardır. Mahsulün kimsenin engellemesi olmaksızın Asitane'ye gönderilmesi için gereken tedbirlerin alınması. Evahir-i Z 1068.

93/10-101

İznikmid kadısına:

İstanbul'da Bağçe-i hassa'da Bostancıbaşı İbrahim tarafından arzuhal edilmiştir. İznikmid'deki saraya ber vech-i ocaklık tayin olunup .....cıları olan Kurdalan köyü reayası, halen İznikmid kazası sakini ve Kocaeli sancakbeyi mütesellimi olan Ömer kanuna aykırı olarak 1060 senesinde fuzuli 4.000 akçalarını aldığı ve zulm ve teaddide bulunduğunu bildirdiklerinden bahsetmiştir. Alınan paraların sahiplerine iadesini talep olunmaktadır. Evasıt-ı Zilkade 69.

93/13-128

Kocaeli sancakbeyine ve ve İznikmid kadısına:

Dergah-ı mualla çavuşlarından Şahin Ali Çavuş arzuhal etmiştir. Bundan akdem bu, başka bir yerde hizmet-i hümayunumda iken evinde bulunan hizmetkârı (boş) adlı namerd, kazada bulunan Yeni cami imamının oğlu Mehmed adlı şaki ile bir olup kuyumcudaca olan altın ve diğer bazı eşyasını 1060 senesinde çalmışlar ve İznikmid'e firar etmişlerdir. İznik mahkemesinde şer'le görülmesi, görülemezse hizmetkârla birlikte İstanbul'a ihzar olunmalarını rica etmektedir. Şikâyete konu eşya şakilerden alıverilmesi, inad ederlerse eşya ile birlikte İstanbul'a ihzarları için yazılmıştır. Evail-i Z 69.

93/15-151

Kocaeli sancakbeyine ve İznikmid kadısına:

Mehmed Ebu Selam südde-i saadete arzuhal etmiştir. İznikmid kasabası sakinlerinden olup eski Tunus kadısı olan Helvacı diye bilinen Mehmed adlı kadıya 1.000 gurus borç verdiğini, alacağını talep edince vermek istemediğini belirtmektedir. O tarafta meselenin görülmesi, çözülemese İstanbul'a ihzarı için yazılmıştır. Evahir-i Z 69.

93/23-214

İznikmid kadısına:

İvaz adlı kişi arzuhal etmiştir. Bunun hâlen Kocaeli sancakbeyinde hüccet-i şer'iyeye ile 130.000 akça alacağı varmış. Birkaç defa emr-i şerif ile varup talep ettiyse de sancakbeyi vermekte taallül ve inat etmekteymiş. Böylece bildirip şer'le görülüp hüccet mucibince hakkının alıverilmesi babında emrim rica etmiştir. Mahallinde görülsün, eğer sancakbeyi vermekte muhalefet ederse durumu südde-i saadete bildiresin. Evahir-i R 70.

93/26-237

İznikmid Beyine ve Akhisar kadısına:

Eskiden Ruznamçe-i kebirde baş halifelik hizmetinde olan Kıdvetü'l-a'yan Mehmed arzuhal etmiştir. İznikmid kazasında Oruçlu köyünde olan çiftliğine 1065 senesinde Recep

adlı kişiyi kethüda nasp etmiş. Recep çiftlikteki 400 adet koyunu haber vermeden satmış, 400 kile mahsulu ve iki baş katırı ve bir Arap ..... ve beş altı baş öküz ve inek ve bazı eşyayı da telef etmiş. Böylece ihaneti zahirdir. Receb’i kethüdalıktan ihrac edip dava etmek sadedinde iken Recep kendisiyle birlik olan İvaz adlı şaki ile çiftlik anbarını kırıp bir miktar mahsulu ve iki adet tufengi almak suretiyle bir kez daha pislik ve ihanet etmiştir. Kendisi vekil görevlendirerek adı geçen şakilerin ele geçirilmesini ve hakkının alınmasını içeren emir yazılmasını talep etmiştir. Mahallinde davanın görülmesi, aksi halde İstanbul’a ihzarları için yazılmıştır. Evasıt-i C 70.

93/30-274

Kocaeli sancağibeyine ve Karasu kadılarına:

Karasu kadısı İstanbul’a mektup gönderip Karasu kazası sakinlerinden Hacı Müslim adlı kişi Meclis-i şer’ e müracaat etmiştir. Karasu sakinlerinden Musa Reis kendi halinde değildir. Şerir, gammad, tezvır ve telebbüs olduğundan başka Hacı Müslim’i de şütüm-ı galiz ile şetm etmektedir. Teaddi ve tecavüzden de geri durmamaktadır. Daha önce emrim verilip varıp bu adamı mahkemeye davet ettikte adam emre itaat etmemiştir. Ayrıca tezvır ve telebbüs mektupları peyda edip şekaveti şer’an ortaya çıkmıştır. Bunun emsali zulm ve teaddiden geri kalmadığını Karasu kadısı bildirmektedir. Musa Reis’in Asitane’ye ihzarı. Evail-i C 70.

93/32-296

İznikmid kadısına;

İvaz arzuhal etmiş. Bunun bilfiil Kocaeli sancağibeyi olan Ahmed adlı mirlivada hakkı olup talep etmiş. Ahmed vermemiş ve avk etmiş. Ardu-yı hümayunum tarafından emr-i şerif verilip talep olunmuş yine vermemiş. Ellerinde olan emr-i şerif mucibince tekrar emr-i şerif rica etmektedir. Ordu-yı hümayunumdan verilen emir gereğince şer’le hüküm yazılması. Şevval 70

93/37-326

İznikmid kadısına:

İsmihan adlı hatun arzuhal etti. Bunun cariyesini İznikmid kasabası sakinlerinden Musa kethüda adlı kişi aşırıp halâ yanında tutmaktadır. İsmihan cariyesini talep etmiş. Ancak Musa vermekte inat etmekteymiş. İsmihan vekil tayin ederek cariyenin bu vekile teslim edilmesini talep etmektedir. Yine vermemekte direnirse Asitane’ye ihzarı için emr-i şerif rica etmektedir. Mahallinde vermekte inat ederse Asitane’ye ihzarı. Evasıt-ı Z 70.

93/38-334

İznikmid kadısına:

İznikmid kadısı mektup göndermiş. Dergah-ı mualla kapıcıbaşıları çorbacılarından Sinan mahkemeye başvurmuş. İznikmid kazasında vaki ..... mahallerini 20 senedir mülkiyet üzere zabt ederken, Hacı Mehmed adlı bostancı, “orası benim zevcem babasının imiş, ben alıp zabt ederim” diye dahl etmektedir. Daha önce şer’le görülüp emr-i şerifim verilmişti. Ama emre itaat edilmediğini kadı arz etmektedir. Mahallinde şer’le görülüp icra-yı hak olunması. Evail-i M 71.

94/4-28

İznikmid paşasına:

İznikmid nahiyelerinden Mandırı (?) ve etrafında olan yalıların düşman saldırından

muhafaza olunması, devletin önemli işlerindedir. Bu sebeple imdi sen mükemmel kapın ve yarar ve müsellemler adamların ile sipah oturakları ve nesli sahih yeniçeri oturakları ve il erleri ile zikr olunan yalılar muhafazası gereken yerleri muhkem muhafaza eylesin. Allah korusun bir mahale zarar eriştilmemek babında müekked olarak bu emir yazıldı. Evasıt-ı N 73.

94/4-32

Kocaeli paşasına, Üsküdar mollasına, İznikmid ve Sapanca'ya varıncaya kadar vaki olan kadılara, kethüda yerleri, yeniçeri serdarları, voyvodalar, âyan-ı vilayet ve iş erlerine:

Halen sefere memur olan askerlerden bazıları İznikmid ve Sapanca'da evler tutup eğlenmekte ve orduya gelmemektedirler. Bunlar kulağıma çalınmakta olduğundan sefere memur askerlerden kazanıda bulunanları bir an bile bekletmeden sefere yollayın. Cümle cümle teftiş ederek sefere memur olanları tespit ederek, evlerde kondurmayıp muhkem tembih ve tekid edesiniz. İnsanların toplandığı yerleri terk ettiresiniz. Sefere memur olan paşaların emrinde olan adamlardan seferden firar ederek oralarda eğlenip eşkıyalık yapanlar ele getirilip kayd ve bend ile Asitane'ye ihzar olunsun diye müekked ve müşedded bu hüküm yazıldı. Evasıt-ı N 73.

94/5-40

Ber vech-i tekaud Kocaeli sancağına mutasarrıf olan Ahmed Paşa'ya:

Hâlâ Kazak şaykası deryaya çıkıp bunların mazarratından Şile canibinin muhafazası lazım ve mühimdir. İmdi Kocaeli livasını zeamet ve timara mutasarrıf olup bedel verip de seferime gitmeyenler korucu ve oturak ve sair askerî tayfası ve il erleri ve kendi adamlarınla şimdiden zikr olunan Şile'ye düşman zararı dokunmadan gece gündüz gereği gibi muhafaza eylesin. İhmal ve tekasül sebebi ile, Allah korusun, zarar isabetinden gayetle ihtiraz eylesin. Muhafaza hizmetinde mecd ve sa'y etmen babında ferman çıkmıştır. Ferman sana vardığında emrim üzere amel edesin. Tehir ve tevakkuf etmesin. Memur olduğun üzere livada zeamet ve timara mutasarrıf olup bedel vererek sefere gitmeyenler korucu, oturak ve sayır askeri tayfası ve il erleri ve kendi adamlarınla şimdiden zikre dilen yerleri düşman mazarratından gece gündüz muhafaza edesin. Bilcümle muhafaza hususu ehemmiyetli işlerdendir. İhmaliniz sebebiyle düşman zararı erişecek olursa hiçbir şekilde özrünüz makbul ve cevabın mesmu' olmaz. Eşedd itaba mazhar olursun. Emrime aykırı davranmaktan gayet ihtiraz edesin. Evahir-i N 73.

94/6-45

İznikmid'de kereste emini olan Hacı Mehmed'e:

Takım küreği tamam olmadığı için donanma kadırgalarının kürekleri eksik kalmıştır. Bunun sebebi senin tehir ve tevakkuf eylemendir. Bundan sen mesulsün. Bundan sonra da emrim vardığı gibi tehir edecek olursan hakkından gelinir. Bilesin. Evail-i L 73.

94/6-46

Sapanca ve Akyazı kadılarına, kethüda yerlerine ve yeniçeri serdarlarına:

Hâlâ Sapanca'nın aralarında fazlasıyla balçık vardır. Etrafı da ormandır. Bu sebeple Yolcular gelip giderken çok zahmet ve usret çekdikleri ilam olundu. Bundan sonra kimseden bir akça ve habbe almaksızın bunun etrafında olan köyler halkına ormanı kırdırıp yolu temizletip genişletesin. Böylece ebna-yı sebil gelip geçerken zorluk çekmesinler. Evail-i L 73.

94/8-64

Karamürsel nahiyesi naibine ve yeniçeri serdarına:

Karamürsel nahiyesinde sakin olup sefere memur olan ehl-i seferden gayrı korucu ve oturak ile Karamürsel nahiyesi hudud eşkıyasından hıfz ve hırsaset olunmak için geçen sene emrim verilmişti. Geçen seneki gibi hıfz ve hırsaset olunması mühim olduğu ilam olunmakla nefsi-i Karamürsel’de olan sahih korucu ve oturak, nahiyeyi korumaları için yeniçeri ağası kaymakamı Haseki Mehmed tarafından mühürlü mektup verilmiştir. Mucebince amel olunmak babında yazılmıştır. Evahir-i L 73.

94/10-80

Karamürsel naibine, kethüda yerine ve yeniçeri serdarına ve vilayet ayânına:

Evvelden hudud eşkıyası teftişine memur olan Sinan arzuhal etmiştir. Memur olduğu üzere hudud eşkıyasını teftiş eylediğinde bunların çoğunun Karamürsel nahiyesinde bazı köylere firar edip yaşlı kişilerin evlerin ve malların garet etmekte oldukları görüldü. Böylelerini mahkeme izniyle teftiş etmek istediğinde vilayet halkından bazı kimselerin mani olduğunu bildirmektedir. İmdi Karamürsel nahiyesine firar eden hırsız ve yol kesiciler mahkeme marifetiyle teftiş ve her nasıl olursa olsun ele getirilmesi için bezl ve iktidar eylesin. Sen ki serdarsın, hıfz ve hırsaset işlerini göresin diye alikonmuşsun, nahiyede bir fesad olacak olursa senin hakkından gelinir. Kazaklı adlı yerde Derviş Çelebi’nin evini hırsız basıp fesatta buldukları ilam olundu. Onları da mübaşir marifetiyle ele getiresin. Gemilerden çıkan aşçı ve bekar kişileri de kefilsiz komayasın. Başka kaza ve yerde demeyip, teftiş olunurken firar eden hırsız ve eşkıya her kande haber alınır ise cümle vilayet halkıyla birlikte üzerlerine varıp ele getiresin. Fesatlarını def ve ref’ et. Ayende ve revende bir ferde eziyet olmak ihtimali olmasın. Bu defa da müsamaha edip bundan sonra o semtlerde hırsız ve harami eşkıyası zuhur edecek olursa cümlenizin hakkından gelinir. Ona göre her biriniz ele geitrmekte gayret eylemeniz babında fermanım çıkmıştır. Fesatları tespit ve sicil olunduktan sonra şer’le haklarında lazım geleni icra eylesin. Evahir-i Za 73.

94/16-149

Bursa’dan İznikmid’den Asitane’ye kadar olan kadılara:

Asitane’de bedergah olması ferman olunan 3000 nefer yeniçerinin ortaları nakli için at, katır ve deve mekari hayvanlar, hangi kazaya ulaşırsa oradan diğerine sağ salim ulaşması ve Asitane’ye ulaştırılması. Evasıt-ı Ş 74.

94/22-212

Bozcaada kadısı ve dizdarıyla Bağrad zabıtlarına:

İznikmid sakinlerinden Bağradlı Mehmed adlı eşkıyanın fesadı ahali şahitliğiyle sabit olup, kendisi hakkında Bozcaada’ya sürgün edilmesi kararı çıkmıştır. Eşkıya’nın muhkem habs edilmesi ve salıverilmemesi. Evahir-i N 75.

94/22-213

Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına:

Beşiktaş yakınındaki Dolmabahçe iskelesinin yeniden bina ve inşası için gerekli 50 bin kazığın, en iyi ağaçlardan kesilip hazırlanarak Mimar başı Mustafa’nın takdir ettiği bahası ödenmek suretiyle satın alınarak Asitane’ye irsalı. Evahir-i N 75.

94/23-219

Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına:

Dolmabahçe iskelesi inşası için temin edilmesi daha önce ferman olunan 50 bin kazığın, Kocaeli sancağındaki 18 kazaya tevzi edilmek suretiyle temin edilmesi ve bir an önce Asitane'ye gönderilmesi için yazılmıştır. Kazalar reayasının celp edilmesi ve ferman gereğince işin halledilmesi için yazılmıştır. Evasıt-ı L 75.

94/23-221

Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına ve yeniçeri serdarına:

İznikmid'de sakin ulema, suleha, meşayih ve sair Müslim halk mahzarla şikayette bulunmuşlar. Kazada kahvehaneler olduğunu bildirmişler. Buralarda sadece gelip geçenler değil, yerliden kimseler de oturup kanuna aykırı olarak eğlenceler yapmaktadırlar. Memlekette böyle cemiyetlerin yasak olduğu hatırlatılarak bu kahvehanelerin de yasaklı yerlerden olduğu belirtilmekte ve derhal buraların kapatılması, binaların yıkılması, açık ve gizli bir daha kahvehane işlettilmemesi için ferman çıkmıştır. Ferman ulaştığında gereğinin yapılması emredilmekte, ihmal olursa bundan kendilerinin mesul tutulacağı hitap edilen kişilere bildirilmektedir. Evahir-i L 75.

95/5-43

Kocaeli sancağında tekaüden mutasarrıf Ahmed Paşa'ya ve İznikmid kadısına:

Aşur adlı kişi arzuhal etti. İznikmid'de sakin olan bunun kardeşi 74 senesinde ölmüştür. Üzerinde olan mal ve eşyaları mahkeme kararı ile buna intikal etmiştir. Ahmed Paşa'nın kethüdası Veli, müteveffanın kanuna aykırı yolla 14 bin, Abdullah adlı kişi de 23 bin akçesini almışlardır. Fazlı oğlu Ali adlı kişiden de müteveffanın alacağı varmış. Talep eyledikte vermek istemediler ve direndiler. Kanunen görülüp alıverilmek için emir verilmiştir. Mübaşir ile varıp talep ettiğinde Abdullah 9 bin akçesini verip geri kalanını vermediğinden başka diğerleri de vermemiştir. Şer'le görülüp icra-yı hak mümkün olmazsa Asitane'ye havale olunmak için bu emir yazılmıştır. Evahir-i M 75.

95/5-44

İznikmid kadısına

Nefs-i İznikmid'de sakine Ümmühan arzuhal etmiş. Bunun kocası İsmail seferde imiş. Vefat ettiğine dair haber gelmiş, ancak bu haber henüz sabit ve zahiren doğrulanmadan kaza kassamı, kadı ve şehir kethüdası kocası fevt oldu diye kadının evini mühürleyip kısmet etmeye karar vermişler. Bu kanuna aykırı işlemin durdurulmasını talep etmiş. Hükümde, adı geçen sipahinin öldüğü adil şahitler tarafından doğrulanıyorsa, küçük çocukları için kısmet olunması, gerçekten öldüğü sabit değilse kanuna aykırı kısmet namına kadının rencide edilmemesi ve evine konan mührün kaldırılması emredilmektedir. Evahir-i M 75.

95/7-62

Karamürsel naibine,

Nahiyeye bağlı Ulaşlı adlı köy sakinlerinden Mehmet adlı yeniçeri nahiyede serdardır. Sakin olduğu köy halkının çocuklarına fiil-i şeni' kasdıyla cevr ve eziyet etmektedir. Halk bundan şikayetçi olmuş ve bunun Ulaşlı köyünden başka bir yerde ikameti için hüccet almışlar. Ancak adı geçen serdarın bu köyde değil, Karamürsel'de sakin olduğu ve eskiden beri serdarlık işlerinde istihdam edildiği yeniçeri ağası kaymakamı Mehmet tarafından mühürlü mektupla bildirilmiştir. Mucibince davranılması emredilmiştir. Evail-i S 75.

95/8-80

İznikmid kadısına:

Mustafa adlı kişi arzuhal etmiş. İznikmid’de sakine bunun emmisi kızı Ümmühan ölmüş ve tasarrufunda olan emlak ve malları bu Mustafa’ya intikal etmişken, Ali adlı kişi “ben de varisim” diye ortaya çıkmış ve bütün mallara el koymuş. Mahallinde görülmesi, görülemezse Asitane’ye haval olunması emredilmiştir. Evahir-i S 75.

95/12-122

Kocaeli sancakbeyine, Üsküdar mollasına ve İznikmid kadısına:

Ramazan adlı kişi arzuhal etmiştir. Üsküdar kazasına bağlı ..... nahiyesinde Üçhan adlı köyde Hasan usta adlı kişide ve farklı yerlerde isimleri yazılı kişilerde alacakları olduğunu beyan etmektedir. Mezkur Ramazan alacağını istediğinde vermekte ta'allül etmektedirler. Mahallinde şer’le görülüp hakkının aliverilmesi için yazılmıştır. Evahir-i Za 75.

95/13-135

Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına:

İznikmid kazasının Akça mescid mahallesinde vaki müteveffa Mahmud Paşa yaptırdığı çifte hamamın kiracısı olan Hacı Hüseyin adlı kişi arzuhal etmiştir. Bu hamama mezkur mahallede vakf ve cari eylediği sudan eskiden beri hamam-ı mezburaya cari ola diye vakfiyesinde açık şekilde tayin eylediği mestur iken hâlâ mezkur kethüda tarafından vakıf mütevellisi olan Hacı Osman adlı kişi zikir olunan suyu hamama icra ettirmemekle mezbur Hacı Osman ile mürafaa-i şer olup görüldükte zikir olunan suyun hamama vakıf olduğu şer’an sabit ve zahir olmağla mahkemeden hüccet verilmiştir. Bu hüccet ve vakfiyeye uygun amel olunup icra-yı hak olunmak babında emrim rica etmiştir. Mahallinde şer’le görülüp vakfiye mucibince icra olunmak için yazıldı. Evail-i Z 75.

95/17-185

İznikmid kadısına:

İznikmid’in Çarşı mahallesinde bulunan mescidin imamı arzuhal etmiş. Mahallede bulunan ve gillesi imam olanlara meşrut olan ekmekçi dükkanında eskiden beri ekmek satmakta iken o civardak meskun (boş) adlı kişi bir ekmekçi dükkanı ihdas etmiş ve vakıf dükkanında ekmek satılmasına engel olmaya başlamış. Davanın mahkemece görülmesi ve zarar görmesinin engellenmesi için bu hüküm yazıldı. Evahir-i Z 75.

95/29-342

Kocaeli paşasına ve İznikmid kadısına:

Dergah-ı mualla yeniçerilerinden Çakırzade Ahmed arzuhal etti. Bu İznikmid’de kendi evinde yatarken, o civarda oturan Atak hatun diye bilinen kadın vasıtasıyla, yine kazada sakin Bağdadlı Mehmed adlı eşkıya, yanına Mehmed ve Uzun Ali adlı şakileri de alarak bunun evini basmışlardır. Bağdadlı Mehmed bunun yattığı odada bıçakla birkaç yerinden yaralamıştır. Diğerleri de bu esnada dışarıda beklemişlerdir. Gerek kadının ve gerek bu adamların yakalanıp sorgulanmasını istemektedir. Bu adamların kötülüklerine ortak olan gedikli divanından Genç Hoca, Mezid bey oğlu İsmail, Hadem oğulları Fazlı ve Halil, Aşur oğlu Osman, Mümtaz oğlu Osman, Sultançiftliği kethüdası Hacı Kasım ve imamları İbrahim’in Asitane’ye ihzarları babında emrimi rica etmektedir. Mahallinde bu fesada sebep olan eşkıya ve adı geçen kadın ve bu hususa şahid olanlar gelip Divan-ı Hümayunda mürafaa olunmak için yazıldı. Evahir-i Ş 75.

95/29-355

Kocaeli Paşasına ve İznikmid kadısına:

Aslıhan adlı hatun arzuhal etti. Bunun kazada olan bir bab mülk evini yine kaza sakinlerinden Terzi Serkez ve Kılıçcı adlı zimmiler zorla zabt ve kendisine gadr etmişlerdir. Mahallinde bu adamlar ve kadın ihzar edilerek mürafaa-i şer olunması, eğer itaat etmez ve kaçarlarsa yakalanıp Asitane'ye ihzar olunmaları için yazıldı. Evail-i N 75.

95/30-366⁴⁸

İznikmid Paşasına ve Sapanca Kadısına:

Tüccârdan Ali arzuhal etmiş. Bu Sapanca kazasına bağlı Ada nahiyesinde sakin iken aynı nahiyeden Yusuf ve Bayram adlı şakiler odasını açıp bir bohça ile bazı mallarını çalmışlar ve teaddide bulunmuşlar. Sicill ve hüccet olunub hüccet mücibince mahallinde adı geçen hırsızların ikrarları doğrultusunda çalınan eşyanın bunlardan alınması ve kendilerinin Asitane'ye gönderilmeleri hakkında yazılmıştır. Evâsıt-ı N 75.

95/32-395

Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına:

Sapanca kazasının menzilcileri arzuhal etmişlerdir. Bundan akdem İznikmid kazası bunlara irad için kırk bin akçe verilmektedir. Lakin menzil muattal kalıp önemli bazı işlerin tehir edilmesine sebep olmakla bu husus daha önce arz olduğunda menzil Abdurrahman mübaşeretiyle teftiş olunmuştur. Teftiş sonunda tespit edildiğine göre seksen bin akçe alacakları olduğu yönünde ilam çıkarılmıştır. Bu doğrultuda kırk bin akçe daha irad olunsun diye emir verilmiştir. Fakat bin yetmiş beş senesinde bu meblağı talep ettiklerinde yetmiş bin akçesini vermişler, on bin akçesi zimmetlerinde kalmıştır. Bunu da talep ettiklerinde İznikmid sakinlerinden Karacalıoğlu Hacı Mehmed ve Yağlıcacıoğlu (boş) ve (boş) ve (boş) adlı kişiler bu paranın verilmesine engel olmuşlardır. Meselenin şer'le görülüp geri kalan on bin akçe meblağın aliverilmesi babında emrimi rica etmişlerdir. Adı geçen menzile tayin olunan meblağ ne miktar ise havale olunan yerden aliverilmesi için yazılmıştır. Evâsıt-ı L 75.

95/32-396

Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına:

İznikmid kazası halkı adam ve arzuhal göndermiştir. Kaza sakinlerinden eskiden menzili olan İslam adlı kişinin zimmetinde otuz bin akçe alacakları kalmıştır. Talep ettiklerinde vermek istememiş ve Karacalıoğlu Mehmet adlı kişiye isnaden vermediğini söylemiştir. Mahallinde şer'le görülmesi, paranın alınması için yazılmıştır. Evâsıt-ı L 75.

95/32-401

Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına:

İznikmid kazası sakinlerinden Hacı Ahmed arzuhal etmiştir. Bunu öldürmek kasdıyla evine giren eşkiyaya aracılık yapan Amine Hatun ve oğlu Süleyman ve kızı Fatma'nın söz konusu fesatta eşkiya ile ortak hareket ettikleri sabittir. Eşkiyanın kazadan uzaklaştırılmaları ve asıl memleketleri olan Geyve kazasına bağlı köylerine icla olunmaları için emrimi rica etmiştir. Talep doğrultusunda emir yazılmıştır. Evâsıt-ı L Sene 75.

95/34-436

48 95 no.lu Mühimme Defterinin bundan sonraki hükümleri için Ercan Alan, 95 Numaralı Mühimme Defteri (Tahlil, Transkripsiyon ve Özet), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008'den yararlanılarak özetlenmiştir.

Kocaeli Paşasına ve Sapanca Kadısına:

İznikmid kasabası halkı arzuhal etmişleridir. Bundan önce kaza ahali Sapanca kazası ahali ile aralarında evkaf etmişler ve “eger bizim menzil bârgîrlerimiz menzil karar virüldüğü mahalden ziyâde gider ise kirâsin ve helâk olur ise kıymetin tazmîn itdirmek üzere hüccet” ettirmişlerdir. Hâlen bunların bargirleri ziyade gitmekteymiş. Kiralarını ve bargirlerden helak olanların kıymetini talep ettiklerinde diğerleri vermekte taallül etmekteymişler. Elllerinde hüccet gereğince amel olunması ve haklarının alınması için emrim rica etmişlerdir. Aralarındaki sözleşmeleri ve hüccet doğrultusunda amel olunması için yazılmıştır. Evâil-i Za 75.

95/35-451

İznikmid Kadısına:

Hacı Mustafa adlı kişi arzuhal etmiştir. Bunun emmisi oğlu Mustafa Tophane kasabasında vefat etmiş ve malları irsen buna intikal etmiş. Fakat müteveffanın İznikmid’de bir sefinesi vardır ve bunu Kocaeli sancağı mutasarrıfı Ahmet Paşa alıp Başlu Ahmet adlı başka birine satmıştır. Aralarındaki meselenin mahkemece halledilmesi için yazılmıştır. Evâsıt-ı Za 75.

95/37-464

Kocaeli Paşasına ve İznikmid Kadısına:

İznikmid kazası sakinlerinden Hacı Ahmed adlı yeniçeri arzuhal etmiştir. İznikmid kasabasında sakine Alif adlı hatun ile kızı Fatma ve oğlu Süleyman fesatlıkları bilinen ve haramzâdelere yardımcı oldukları mahkemelerce de tespit edilmiş kişilerdir. Bunların asıl memleketleri olan Geyve’ye gönderilmeleri için daha önceden bir emir gönderilmiştir. Fakat Kocaeli sancağı mütesellimi bu yazıyı alıkoyup adı geçen kişileri de himaye etmektedir. Bunlar hâlen İznikmid’dedirler. Daha önceki emir gereğince bunların Geyve’ye iclâ olunmaları için yazılmıştır. Evâsıt-ı Za 75.

95/38-488

İznikmid Kadısına:

Timar erbabından Ali arzuhal etmiştir. Beratla mutasarrıf olduğu timarına bağlı köylerden Kumlu köyünün (...) vakfı sınırı dahilinde kalan yerlerine hariçten kişilerin medhali yokken civardaki Kocaeli hasları köylerinden Köseköy adlı köy zabiti olan kişi “bu yerlerin öşrünü ben alırım” diyerek dahl etmektedir. Mahallinde şer’le görülmesi, olmazsa Asitane’ye havale edilmesi için yazılmıştır. Evâil-i Z 75.

95/40-525

İznikmid Paşasına ve Kadısına:

Hacı Mustafa arzuhal etmiştir. Bunun emmisi Benli Mustafa İznikmid’de ölmüştür. Geride bıraktığı mallar ve bir sefinesi buna münhasır kalmışken o sefine senin tarafından Hızır adlı kişiye satıldığı ilam olunmaktadır. Mahallinde şer’le görülsün ve her kim kabz ettiyse alınsın ve Hacı Mustafa’nın elinde var olan hüccet gereğince hakkı verilsin diye yazılmıştır. Evahir-i Z 75.

95/44-596

İznikmid Kadısına:

Hayrunnisa adlı hatun arzuhal etmiştir. Bundan önce bu hatun Mustafa adlı kişiden altı bin akçeye bir kemer kuşak almıştır. Aradan 25 sene geçtikten sonra Mustafa ölmüştür. Aynı kazadan Ayşe adlı hatun çıkıp “o kuşak benimdi, Mustafa sana fuzuli satmış, senden

alırım.” Diye iddia etmektedir. Böyle üzerinden 15 yıl geçmiş bir davanın gündeme getirilmesi yasak iken kanuna aykırı olarak rencide edilmesi üzerine Hayrunnisa davanın mahallinde görülmesini talep etmiştir. Aksi hâlde davanın Asitane’ye havale olunması için yazılmıştır. Evâil-i S 76.

95/44-599

İznikmid Kadısına:

Habbâz tayfasından Yorgi adlı kişi arzuhal etmiştir. Bunun, ortağı olan Gelgi adlı zımmiye borcu yokken, Gelgi mal celbetmek için “senden altı bin akçe hakkım vardır” diyerek ve yalacı şahitler de bularak bunu rencide etmektedir. Mahallinde görülüp Gelgi’nin men edilmesi, olmazsa Asitane’ye havalesi için yazılmıştır. Evâsıt-ı S 76.

95/45-615

İznikmid Kadısına:

İstanbul’a zahire satanlardan reislerden (boş) ve (boş) ve (boş) ve (boş) adlı kişiler arzuhal etmişlerdir. Bunlar İznikmid kazasına bağlı Degirmen Deresi ve sair iskelelerden İstanbul’a getirmek için zahire satın alagelmektedirler. Fakat hâlen bazı muhtekir ve koltukçu takımı zıkr olunan zahireyi kendileri alıp mahzenlerde saklamakta ve bu reislere aldırılmaktadırlar. Böylece bunların zarar görmelerine sebep olmaktadır. Eskiden beri olageldiği gibice bunların satın almasına kimsenin mani olmaması için yazılmıştır. Evahir-i S 76.

95/46-624

İznikmid Kadısına:

Dergâh-ı muallâ müteferrikalarından Mehmet arzuhal etmiştir. Bunun Divriği sancağında Kesme nahiyesinde beratla mutasarrıf olduğu zeameti köylerinden Hamza adlı köyün defter-i cedîdde kayıtlı zimmi raiyyetten adları yazılı zimmiler kayıtlı oldukları köylerinden kaçmışlardır. Bunlar hâlen İznikmid kazasına bağlı Akacak ve Dağ adlı köylerde sakindirler. Bundan önce mezkur Mehmed’in adamı emrimle gitmiş ispençe vergilerini bunlardan talep ettiğinde bu kişiler vermemişler ve inat etmişlerdir. Böylece bildirip emrimi rica etmiştir. Bu defa da kanun ve defterde yazılı olduğu üzere ispençe vergilerini mahallinde vermezlerse bu kişiler Asitane’ye gönderilsinler ve mesele Divan-ı Hümayun’da görülsün diye yazılmıştır. Evâil-i Ra 76.

95/47-646

Kocaeli paşasına ve Üsküdar mollasına:

Kazaya tabi Koşmas nahiyesinde Sarı Ali adlı köy halkı ve Mehmed adlı kişi arzuhal ettiler. Bu köy sakinlerinden olup daima şekavet üzere olan Ahmed, Mustafa ve diğer Mustafa ve bunlarla birlikte hareket eden bazı kişiler, Mehmed’in ailesine taarruz etmişler ve evine girip mallarını garet etmişler. Bu kişilerin engellenmesi için emrim rica etmişlerdir. Sen ki kadısın tarafından bir naib tayin edilerek mahallinde şer’le görülmek ve üzerlerine sabit olan fesat ve şekavetleri yazman ve olayı vukuu üzere yazıp bildirmen için yazılmıştır. Evasıt-ı Ra 76.

96/8-63

İznikmid kadısına,

Şaban adlı kişi arzuhal etmiş. İznikmid’ten dört kardeş ile mirasa mütaallık davası varmış. Birkaç defa mahkemeye davet edildikleri halde itaat etmemişler, mahallinde

davanın görülmesi ve icrayı hak olunması için ferman yazılmıştır. Evasıt-ı Za 89.

96/9-77

İznikmit kadısına,

Fatma hatun arzuhal etmiş. Bunun İznikmit'te bulunan bir vakıfta tevliyet kendisine ve evladına şart olmuş, tevliyet hakkı babasından intikal eden bir Yağhane, iki menzil ve üç dükkanları İznikmit'te oturan Hacı Mustafa adlı kişi tarafından zapt edilmiş. Davanın mahkemede görülmesini talep etmiş, hakkı verilmezse davanın Divan-ı Hümayuna havalesi için hüküm yazılmıştır. Evahir-i Ra 89.

98/51-329

Kocaeli, Biga ve Suğla sancaklarındaki kadılara:

Ali arzuhal etti. Bu 1100 senesinde cezayir (adalar) emlakinin Zaimleri ve timarlıları cebelülerinin bedelleri toplanmasına emrimle memur olunmakla memur olduğu üzere kendileriyle birlikte olan 12 nefer dirliksiz hizmetkârı kedüleriyle umur-ı mühimme hizmette oldukça sefere gelmeleri için asker sürücüler tarafından rencide edilmemek için yazıldı. Evahir-i R 1100

98/51- 330

Kocaeli, Biga ve Suğla sancakları Alaybeylerine hüküm ki,

Ali adlı kişi arzuhal etmiş. İstanbul'un yüz senesinde ..... emlakinin yoklamada namevcut olan zeamet ve tımar sahiplerinin bedellerini toplamaya Padişah emriyle memur olmuştur. Yukarıda adı geçen yerlerin Alaybeyleri'nin yanına birer çeribaşı tayin edilmesi için bu hüküm yazılmıştır. Evahir-i R 100.

98/51- 331

Kocaeli, Suğla, Biga, Gelibolu ve Kütahya sancaklarındaki Kadılara ve Elviye Alaybeylerine hüküm ki,

Defterhaneden çıkarılan defter sureti gereğince ..... kaleminden olan zeamet ve tımar sahiplerinin cebelü vermek üzere kayıtlarına şerh verilenlerinin sayısı doksan altı nefer olup İstanbul'un 100 senesine mahsup olmak üzere her bir neferinden ellışer esedi kuruş bedelleri tahsil olunmak ve zeamet sahiplerinden daha önce mevcut olmayanların yazılması gereklidir. Bu bedellerin tahsiline Ali adlı kişi memur tayin olunmuştur. Eline verilen mühürlü defter gereğince bir cebelüden ellışer kuruş 100 senesine mahsup olmak üzere müekmeden bu emir yazılmıştır. Söz konusu paranın ihtimamla toplanması emir edilmiştir.

Fî Evâhir 1100.

98/99-682

Kocaeli sancağında bulunan kadılara ve yeniçeri serdarlarına:

Bu seneki sefere memur kazanızda kazaya bağlı köylerde sakin misafir ve mukim sefer ehli yeniçeriler ve yeniçerilik iddiasında bulunan korucu, oturak, kul oğlanı, cebeci, topçu ve sair asker tayfası, umumen evlerinden ve yerlerinden ihraç edilerek bir an önce Edirne sahrasında toplanmaları için bundan önce emrimle ocakları tarafından sürücü tayin olunmuştu. Ancak şu ana dek gelip erişmediğinden başka sefer bahanesiyle çıkıp ol havalide kaza kaza gezip insanların evlerini basıp, erzakların garet etmekte ve reaya fukarasına zulm ve teaddileri hadden ziyade olduğu kulağıma gelmektedir. Yeniçeri çavuşlarından sekizinci orta çavuşu Hasan Çavuş tayin ve irsal olunmuştur. Siz kadılar ve serdarlar, böyle yapanları vilayet ayânı ile ve sairlerle bir olup her ne hal ve yerde bulunurlarsa

ele geçirin ve haklarında gereken cezayı mübaşir marifetiyle yerine getirin. Siz serdarlar, kesinlikle tehir etmeksizin fermanımla hareket ederek Edirne sahrasında hazır olasınız. Gecikmek için zaman kalmamıştır. Hareketimiz çok yakındır. Bundan sonra orduya zamanında katılmayanlar fermanıma ve fetvaya aykırı hareket etmiş olurlar. Böylelerinin İslamiyetle alakaları yoktur. Böyle yapanlar olursa onları ele getirip mübaşir marifetiyle cezalarını vermek ve herkese ibret ve nasihat olsun diye mallarını ve erzaklarını miri için ettiresiniz. Sen mübaşirsin, sefere memur askerlerden bir ferdi geriye komayasın. Acele ile sefere yollayasın. Evlerinde ve yerlerinde kalanlara asla aman vermeyesin. Mallarını ve erzaklarını miri için girift edip kendilerinin haklarından gelesin diye yeniçeri ağası tarafından mektup verilmekle mucibince yazıldı. Evahir-i B 100.

98/104-728

Kocaeli ve bölgedeki diğer sancakların kadılarına ve bu sancaklarda miri mal tahsildarlarına, vilayet ayanı ve iş erlerine:

Halen Edirne sahrasından hareketim mukarrerdir. Hazinenin tedariki ehemmi mühimdir. Evvelden, söz konusu sancaklardan tahsili ferman olunan miri malın bir miktarı tahsil, bir miktarı da reaya üzerinde baki kalmıştır. Bu durum müzayakaya sebep olmuştur. Bu yüzden her biriniz mesul ve muateb olmuşsunuzdur. Tahsili ferman olunup maliye tarafından verilen emirle dergah-ı mualla kapıcıbaşılardan Zülfikâr mübaşir tayin olunmuş ve gönderilmiştir. Hanginizin kazasına gelirse, elindeki emrim ve tahsildarların elindeki defter gereğince reaya zimmetinde kalmış olan bakaya malı, mübaşir marifetiyle bir an önce cem edip hazineye ulaştırmak için mutemed adamlar koşup orduya acele ile irsal ve hazineme teslim ettiresiniz. Bu konuda her biriniz ihmalden kaçınasınız diye maliye tarafından emir verilmiştir. Mucibince amel olunmak için yazıldı. Evasıt-ı Ş 100.

101/15-46⁴⁹

İznikmid Kadısına hüküm

Donanma gemilerinde görevli askerlerden bir grup kaçarak İznikmid'e gelmişler ve burada kalmışlar. İznikmid yöneticilerine verilen emirle bunların bulunması ve görevlerine dönmelerinin sağlanması istenmektedir. Evasıt-ı C 102.

101/59-192

İznikmid Kadısı ve diğer yöneticilere:

İznikmid kazasında Karklıdere adlı yerde bir değirmeni basarak Şaban adlı kişiyi katil eden şakilerden dördü ele geçirilmiş, diğer sekiz kişi kaçmışlardır. Bunlar halen o bölgede yol kesip eşkıyalık yapmaktadırlar. Bunların ölü veya diri ele geçirilip şahitler tarafından sabit olan suçları tespit edilip gereken cezanın verilmesi ya da Asitane'ye ihzarları istenmektedir. Evasıt-ı Ş 102.

103/3-17

İznikmid kadısına ve Karamürsel nahiyesi naibine:

Halâ Musul valisi tarafından arzuhal sunulmuştur. Anadolu tarafından gelen mekari katırları İznikmid ve nahiye-i mezbureye tabi Hereke'ye geldiklerinde miri tarafından ahz olunur diye korkularından geri dönmeleriyle emr olunan mahallere gelen mekari katırlardan Vali o tarafa gelince ücret ve yevmiyesi verilmek üzere 150 baş mekari katır alıkoyulmak babında yazıldı. Evail-i C 103.

49 101 Nolu defterdeki hükümler için Tuba Meryem Karacan, *101 No'lu Mühimme Defteri'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya 2010 adlı çalışmadan yararlanılmıştır.

103/8-88

İznikmid kadısına ve Kocaeli mütesellimine:

Kadı mektup göndermiş ve İznikmid'in imamları, hatipleri, meşayih ve ayarı ve sair ahalisi meclis-i şer' e gelip İznikmid şehri sakinlerinden Araboğlu Halil adlı kişinin kendi halinde olmadığını ve namuslu kişilerin ırzına musallat ve kötü kelimeler söylediğinden şikayet etmişlerdir. Ayrıca erazil-i nâsi tahrir ve alâ melâi'n-nâs ehil ve evlatlarına şütüm-galiza ile şetm ve fesad ve şekavet üzere olduğundan bahisle daha önce kadı tarafından birkaç defa kendisine tenbihte bulunulmuştur. Ancak bu adamın uslanmadığını, fiil ve sözlerinden de rahatsız olduklarını bildirmişlerdir. Bu adamın kazada bulunan çiftliğinde bir müddet mecburi olarak sakin olması babında emrim rica etmişlerdir. Talepleri doğrultusunda çiftliğinde meks ve ikamet eylemek için iclâ olunmak babında yazıldı. Evail-i L 103.

103/9-96

İznikmid, Sapanca, (...), Sarıçayır kadılarına ve Üsküdar kazası muzafatından Kandırı, (...), (...), Ağaçlı, Akâbâd, Şeyhler ve Taşköpri nahiyelerinin naiblerine ve serdarlarına:

Kazalarınızda bulunan dergah-ı mualla yeniçerileri, cebeci ve topçu ve acemi oğlanları memur oldukları sefere ve korucu ve oturak mu'tad-ı kadime üzere Asitane'nin muhafazasına gelmeleri ve mevcut bulunmaları için bundan önce emrim gelmişti. Bu gibilerden söz konusu kaza ve nahiyelerde bulunanların buldurulup gönderilmeleri.

104/94-847

Kocaeli sancağındaki kadılara, vilayet âyanlarına ve sairilere:

Bu sene musammem olan sefer için ziyade asker tedariki önemli ve elzemdir. Tashih olanlar yevmi sekizer, yeniden bedergah olanlar yetmiş akçe ile 3.000 nefer cebeci tashih ve bedergah olunmak ferman olunmuştur. Cebecibaşı olan İsmail Asitane'den görevlendirildiği ilam olunmuştur. Kazanızda da beyan edildiği şekilde raiyyet edenlerden lüzumu mertebe cebeci tashih ve bedergah olunsun. Bu bahane ile geçtikleri menzillerde yem ve yiyecek talebiyle kanuna aykırı bir ferde teaddi ve tecavüzden ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında yazıldı. Evasıt-ı B 104.

104/96-880

İznikmid, Akçaşar, Ereğli, Bartın, Amasra kadılarına, ayan-ı vilayet ve sair iş erlerine:

Bundan önce sefer için ibtidadan yevmi yedişer akça ulufe ile bin nefer topçu bedergah olunması ferman olunmuştu. Bunlardan gerektiğinde muhafazalara memur olan neferler çıkarıldıktan sonra bakisi sefere yetmediği ilam olunmuştur. Bu sebeple kazanızdan ibtidadan yedişer akça ile 400 nefer topçu daha bedergah olunmak ferman olunmuştur. Bu emir her hanginizin kazasına varırsa, rağbet eden tüvana yiğitlerden 400 nefer topçu bedergah ve tekmiline her biriniz muavenet edin. Bu bahane ile kanuna aykırı teaddiden ihtiraz eyleyesiniz diye yazıldı. Evahir-i B 104.

104/98-893

Kocaeli Sancağı Alaybeyisine:

Allah'ın yardımıyla, Midilli adasının a'dâ-yı leyâmdan (alçak düşmandan) muhafazası ehemmi-diniyeden olmağla, Kocaeli sancağının Zaimleri ve timarlıları eskiden olageldiği üzere adanın muhafazasına memur olmuşlardır. Sen, emrim vardığında açıklandığı üzere zaim ve timarlıları evlerinden ve yerlerinden ihraç ve memur oldukları üzere adaya varıp inşaallah Kasım günlerine kadar muhafaza hizmetinde gayret edesin diye yazıldı. Evasıt-ı

B 104.

104/118-1083

893 numaralı hükmün aynısı tekrar yazılmıştır. Evail-i N 104.

106/70-474

Kocaeli sancağı mutasarrıfına ve İznikmid kadısına:

Himmetzade Şeyh Abdullah gelip İznikmid’de olan ve dededen babaya meşrutiyet üzere mutasarrıf olduğu zaviyeyi Ali adlı kişi hilâf-ı inha bir yolunu bulup üzerine almış ve berat ettirmiştir. Hâlâ onun üzerinde görünmektedir. Yeniden kendisine berat verilmek ve Ali’nin elinde olan beratın alınması için emrimi rica etmektedir. Arzında belirttiği üzere amel olunmak için yazıldı. Evahir-i L 106.

111/28-173

Ber vech-i arpalık Kocaeli sancağına mutasarrıf Vezir Osman Paşa’ya, İznikmid kadısına:

Demirci kazasının ulema, suleha, eimme, huteba ve sair ahalisi mahzar göndermişlerdir. Demirci kasabasında sakin ve yeniçerilik iddiasında olup şekavet yapan Kazancı oğlu Süleyman ve kardeşi Ömer, Uzun İmamoğlu Hüseyin, Kara Ivaz oğlu İbrahim ve onlara uyan bazı eşkıya taifesi vardır. Bunlar 1100 senesinde eskiden serdengeçdi ağası olan Ali’ye ve nice Müslümanlara kanuna aykırı tecavüz ve eziyet etmişlerdir. Durum daha önce İstanbul’a arz ve mahzar edilmişti. Asitane’de sekbanbaşı olan Murtaza emrimle mübaşir tayin ve oraya gönderilmişti. Vardığında adı geçen serdengeçdi ağası Ali ve kardeşi Süleyman ve diğer kardeşi Ömer, Uzun imamoğlu Hüseyin ve onlara tabi reayadan İpçioğlu Hüseyin ahz olunmuşlardır. Kara Ivaz oğlu İbrahim ise yakalanamamış, firar etmiştir. Bunların durumları halktan tefahhus olunduğunda yaptıkları eşkıyalık ve fesad madde madde ortaya çıkarılarak sicil ve hüccet olunmuştur. Yakalanan beş kişi hüccetleriyle mübaşire teslim olunmuştur. Bunlar bir daha halas olup bu tarafa gelirlirse yine insanların ırzlarını hetk ve nicelerini de katl ederler. Sair reyanın da perişan olmaları mukayyettir. Halen bu adamlar İznikmid’de mübaşir elindedirler. Bu konuda hükm-i hümayunum rica olunmuştur. Bu beş kişi hakkında vilayet halkının ihbarlarıyla yazılan hüccetler mantukınca bozgunculuk yaptıkları sabit olursa öldürülmeleri vaciptir. Bunlardan Süleyman’ın kendini öldürdüğünü iki kıta hüccetle ikrar ve ihbar etmişler. Lakin hüccetlerinde öldürme olayının yaralayıcı bir aletle olduğuna kesin delil yok, “eğer yaralayıcı aletle kendini öldürdüğü sabit olursa bunun varisleri ortaya çıkıp kısasa talip olurlarsa katl olunması lazımdır” diye Rumeli kazaskeri Mevlana Seyyid Ali ilam etmiş, bu ilam gereğince şer’le görülüp yukarıda yazıldığı üzere cezalarının verilmesi için bu emir yazıldı. Evasıt-ı M 111.

KAYNAKÇA

Kaynak:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Mühimme Defterleri: Numara 92-93-94-95-96-98-101-103-104-106 - 111.

Tetkikler:

Darkot, Besim “İzmit”, *MEBİA*, C.V/2, ss.1251-1256.

Bostan, İdris, “İzmit”, *TDVİA*, C. 23, ss. 536-541.

Uzunçarşıl, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, C. III/1. Kısım, Ankara 1988.

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, C. II.

Başar, Fahameddin, *Osmanlı Eyalet Tevcihatı (1717-1730)*, Ankara 1997.

5 Numaralı Mühimme Defteri (973 / 1565 - 1566) Özet ve İndeks, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayınları, Ankara 1994.

Yılmaz, Murat, *92 Numaralı ve 1657-1658 Tarihli Mühimme Defteri (Değerlendirme-Transkripsiyon-Dizin)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.

Eskin, Ulviyenur Pakize, *97 Numaralı Mühimme Defteri (Tahsil, Transkripsiyon, Özet) H. 1090-1092/ M. 1679-1681*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2009.

Çelik, Abdülvahit, *97 Numaralı mühimme defterinin Transkripsiyonu Hicri 1090-1092/Miladi 1679-1681*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2009.

Şakar, Muzaffer Fehmi, *1101/1102 (1690/1691) Tarihli 100 Numaralı Mühimme Defteri Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (s. 1-145)*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul 2007.

Gökbunar, Bekir, *105 Numaralı Mühimme Defteri (Özet-Transkripsiyon)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1996.